202. Maanantaina 13 päivänä helmikuuta 1995

kello 19.05

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Toinen käsittely:

1) Ehdotukset laeiksi perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta 7496

Hallituksen esitys n:o 309/1993 vp
Lakialoitteet n:ot 15 ja 80/1991 vp
Toivomusaloitteet n:ot 14/1991 vp ja 2/1993 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 25

2) Ehdotukset laeiksi verotuslain, ennakkoperintälain, arvonlisäverolain ja verohallintolain sivullisen tiedonantovelvollisuutta ja viranomaisten välistä tietojenvaihtoa koskevien säännösten muuttamisesta 7499

Hallituksen esitys n:o 336
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 98

3) Ehdotukset laiksi valtion tilintarkastusvirastosta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 7500

Lakialoite n:o 108
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 99

4) Ehdotus laiksi valtiontilintarkastajien ja valtiontalouden tarkastusviraston oikeudesta tarkastaa eräitä Suomen ja Euroopan yhteisöjen välisiä varainsiirtoja ,,

Hallituksen esitys n:o 342
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 100

5) Ehdotus laiksi tuloverolain 82 §:n muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys n:o 367
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 101

6) Ehdotukset laiksi arvonlisäverolain 46 a §:n kumoamisesta 7500

Lakialoitteet n:ot 113 ja 114
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 102

7) Ehdotus laiksi Siemenperunakeskuksen tuotantoalueella noudatettavista perunanviljelyn vaatimuksista ..... ,,

Hallituksen esitys n:o 364
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 41

8) Ehdotus laiksi teurasruhojen punnituksesta annetun lain kumoamisesta 7501

Hallituksen esitys n:o 363
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 42

9) Ehdotus laiksi Euroopan yhteisön maidon ja maitotuotteiden kiintiöjärjestelmän täytäntöönpanosta ..... ,,

Hallituksen esitys n:o 361
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 43

10) Ehdotus laiksi emolehmä- ja uuhipalkkioiden kiintiöistä ..... ,,

Hallituksen esitys n:o 362
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 44

11) Ehdotukset laiksi asuinhuoneiston vuokrauksesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi ..... ,,

Hallituksen esitys n:o 304
Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 24

Ensimmäinen käsittely:

12) Ehdotukset maakaareksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 7502

Hallituksen esitys n:o 120
Lakialoite n:o 41/1991 vp
Lakivaliokunnan mietintö n:o 27

13) Ehdotukset kiinteistönmuodostamislaiksi sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi ..... „

Hallituksen esitys n:o 227
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 45

14) Ehdotukset laiksi ammattikorkeakouluopinnoista sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 7504

Hallituksen esitys n:o 319
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 32

Puhetta johtaa toinen varapuhemies Pelttari.

Nimenhuudon sijasta merkitään läsnä oleviksi ne edustajat, jotka osallistuivat edelliseen täysistuntoon.

Täysistunnon kuluessa ilmoittautuu ed. Saario.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotukset laeiksi perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 309/1993 vp
Lakialoitteet n:ot 15 ja 80/1991 vp
Toivomusaloitteet n:ot 14/1991 vp ja 2/1993 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 25

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 25. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Niin kuin ensimmäisessä käsittelyssä esimerkiksi ed. Aittoniemen puheenvuorossa kävi selville, nämä perusoikeudet tässä muodossa ovat sangen tavoitteellisia, mutta mikään ei takaa niitten onnistumista. Nimenomaan täysivaltaisuuden osalta katsoisin, että siinä on määrättyjä rajoituksia nimenomaan EU-jäsenyyskysymyksen osalta.

Herra puhemies! Mitä ensimmäisessä käsittelyssä täällä todettiin mm. vapaamuurareitten osalta, olen käsitellyt sitä asiaa omassa vastalauseessani, V vastalauseessa, jossa olen esittänyt 10 a §:ään kyseistä muutosta sekä 11 §:ssä epäoikeudenmukaisen vaalijärjestelmän muuttamista osittaiseen tasauspaikkajärjestelmään sekä 15 §:ssä nimenomaan työoikeutta. Minun mielestäni sana "pyrittävä" ei johda oikeastaan mihinkään. Se on niitä hurskaita toiveita, mitä yleensäkin viime aikoina on näistä asioista esitetty. On havaittu, että niillä ei ole ollut mitään konkreettista merkitystä. Kun kyseinen 15 § toteaa sen yksioikoisesti, silloin voisimme edes odottaa, että uusilla perusoikeussäännöksillä olisi jotakin merkitystä myös työhön pääsemiseen.

Herra puhemies! Lisäksi yksityiskohtaisessa käsittelyssä tulen vastalauseeni mukaisesti esittämään, että valtiopäiväjärjestyksen 67 §:n 3 momentti säilytettäisiin.

Ed. Koskinen: Herra puhemies! Perusoikeusuudistus ei varmaankaan tärkeyteensä nähden saa riittävää käsittelyä täällä täysistunnossa osakseen. Mutta toisaalta perustuslakivaliokunta on hyvin pitkään ja huolellisesti asiaa puntaroinut, ja sen mietintöön ja taustatyöhön voi tässä yhteydessä viitata.

Ensimmäisessä käsittelyssä jo todettiin muutokset, joita valiokunta teki hallituksen esitykseen. Ne ovat pääosin aivan oikeaan suuntaan perusoikeuksia selventäviä ja täsmentäviä säännösmuutoksia. Oikeastaan tässä toisessa käsittelyssä riittää, että selostan lyhyesti muutosehdotukset, joita suurimman osan oppositiosta yhteisessä vastalauseessa esitetään.

Sosialidemokraatit, vasemmistoliitto ja osaksi vihreät katsovat vastalauseessa, että hallituksen esityksessä etäännyttiin liiaksi perusoikeuskomitean pohjustamasta uudistuslinjasta taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten perusoikeuksien kirjaamiseksi valtiosääntöön.

Vastalauseessa tehdään muutosehdotukset ensinnäkin 10 a §:n 2 momenttiin. Haluaisimme

turvata ammatillisen järjestäytymisvapauden, kollektiivisen neuvotteluoikeuden ja oikeuden työnseisauksiin nimenomaisesti Hallitusmuodossa ne mainiten.

Toiseksi 12 §:n 1 momentin mukaiseen omaisuuden turvaan haluamme lisätä ns. lakivarauksen, eli omaisuuden suojasta tulisi voida säätää tarkemmin tavallisella eduskuntalailla.

Kolmanneksi Hallitusmuodon 13 §:n 1 momentin mukaiseen perusopetusta koskevaan perusoikeuteen haluamme lisätä oikeuden ammatilliseen perusopetukseen sekä julkisen vallan turvaamaan maksuttomaan muuhun ammatilliseen opetukseen, lukio-opetukseen sekä ylimpään opetukseen.

Neljänneksi Hallitusmuodon 14 a §:n mukaisiin ympäristöperusoikeuksiin haluamme tehdä lisäyksen luonnon suojelemisvelvoitteen kuulumisesta kaikille. Pykälän 2 momenttiin olisi tarpeen lisäys siitä, että julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ja monimuotoiseen ympäristöön. Sanamuotoja tässä siis halutaan tarkentaa siitä, mitä pohjaehdotuksessa sisällä on. Tässä viittaan ympäristövaliokunnan lausuntoon.

Viidenneksi Hallitusmuodon 15 §:n käsittelemiin työnteon oikeutta koskeviin säännöksiin esitämme seuraavaa lisäystä: "Jokaisella on sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään oikeus työllistävään koulutukseen ja toimeentulon turvaan sinä aikana, kun työtä ei ole saatavilla tai sitä ei voida järjestää." Lisäksi tulisi kirjata nimenomaisena oikeus terveellisiin ja turvallisiin työoloihin ja se, ettei ketään saa mielivaltaisen eikä lakiin perustumattoman syyn perusteella erottaa työstä.

Lopuksi kuudentena teemme 15 a §:ään lisäysehdotuksen, jonka mukaan jokaisella olisi oikeus perustoimeentuloturvaan hallituksen esityksessä mainittujen sairauden, työkyvyttömyyden, vanhuuden ja vanhemmuuden lisäksi kuntoutumisen ja opiskelun ajalta. Tältä osin muutosta on taas perusteltu tarkemmin sosiaali- ja terveysvaliokunnan ja sivistysvaliokunnan lausuntoihin liittyvissä eriävissä mielipiteissä.

Nämä muutosehdotukset sisältyvät perustuslakivaliokunnan mietinnön I vastalauseeseen. Ehdotankin, että käsittelyn pohjaksi otetaan ensimmäisen lakiehdotuksen osalta se ehdotuksen sisältö, joka kirjattu I vastalauseeseen, jonka ovat allekirjoittaneet perustuslakivaliokunnan jäsenistä ja varajäsenistä Esko Helle, Johannes Koskinen, Ensio Laine, Raimo Vuoristo ja Matti Vähänäkki ja johon on lisäksi suurelta osin yhtynyt perustuslakivaliokunnan jäsenistä Paavo Nikula.

Ed. A l a r a n t a (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! En halua esiintyä pätevämpänä asiantuntija kuin ed. Koskinen, joka on muistaakseni koulutukseltaan juristi ja on ollut lakiesitystä valmistelemassakin eräässä vaiheessa. Mutta eräänlaisena täydennyksenä hänen puheenvuoroonsa, siltä osin kuin se koski omaisuudensuojapykälää eli 12 §:ää, haluaisin todeta, että se oli eräs niistä pykälistä, joita Långin komiteassa hyvin paljon mietittiin, ja lopputulokseksihan tuli se, että omaisuudensuojan sääntely säilytetään ennallaan vain sillä rajauksella, että nämä ed. Koskisen esittelemässä vastalauseessa olevat kaksi sanaa "lain mukaan" poistettiin hallituksen esityksestä.

Hallituksen esityksen perusteluissa on tätä menettelyä, näiden sanojen poistamista, perusteltu sillä, että säännöstä on haluttu nykyaikaistaa. Edelleen sitä on selitetty sillä, että mitenkään muuten ei tätä asiaa voida säännelläkään kuin lailla, eli omaisuuteen voidaan puuttua tai sitä voidaan rajoittaa vain lain nojalla. Siinä mielessä, kun komitea ainakin teki työtä sitä varten, niin kuin jo aikaisemmin olen todennut, että tämä olisi luettavaa ja ymmärrettävää tekstiä, on pyritty tällaiseen tiivistettyyn, lyhenneltyyn sanontaan. Ei sillä liene kovin suurta merkitystä, ovatko tuossa pykälässä nuo sanat vai eivätkö ole mukana.

Ed. K o s k i n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Alarannan näkemykset ovat sinänsä oikeita. Perustuslakitekstissä pitää pyrkiä lyhyyteen ja selvyyteen. Mutta tässä yhteydessä olisi tuo lakivaraus ollut paikallaan juuri sen takia, että tosiasiallisesti omaisuudensuojaan joudutaan jatkossa puuttumaan oikeastaan enemmän kuin tähän saakka juuri tavallisilla laeilla, oli kysymys sitten ympäristön, luonnon intresseistä tai esimerkiksi työntekijän suojeluintresseistä, jotka käyvät vastaan perinteitä omaisuudensuojan tulkintaa.

Tärkeintähän koko perusoikeusuudistuksessa, mitä omaisuudensuojaan tulee, on se, että taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten perusoikeuksien tuominen ikään kuin omistusoikeuden rinnalle jo sinänsä tasapainottaa näiden erityyppisten perusoikeuksien tulkintalinjoja ja toivottavasti jatkossa myös ehkä hiukan yliviritettyä omistuksen perustuslain suojaa muuttaa arkisempiin mittoihin.

Ed. Vuoristo: Arvoisa puhemies! Ensinnäkin ilmoitan sen, että haluan kannattaa ed. Koskisen käsittelyn pohjaa koskevaa ehdotusta.

Omassa puheenvuorossani puutun ainoastaan yhteen pykälään. Se on ns. vakaumuspykälä taikka uskonnonvapaus-vakaumuspykälä. Se on ensimmäisen polven vapausoikeuksia ja siinä mielessä periaatteeltaan äärimmäisen tärkeä. Jokainen, joka sen pykälän hallituksen esityksen muodossa lukee, ilman muuta näkee, että se ei ole siinä onnistuneessa muodossa. "Jokaisella on uskonnon ja omantunnon vapaus", on 1 momentti. Jokainen tietää, että omatunto on aika tavalla uskonnollinen käsite ytimeltään, perimmältään.

Jos tämä pykälä olisi nykyaikaisessa muodossa, se edellyttäisi ilman muuta vakaumus-asian ottamisen mukaan. Mutta kuten tiedämme, tämä vakaumus on hyvin rasitettu termi. Ensimmäisessä käsittelyssä käytiin jo keskustelua vakaumus-termin sisällöstä. Se ei ole enää sellainen, jota nykyaikaisessa perustuslaissa kannattaisi käyttää, mutta sen sisältämä ajatus on kuitenkin sen kaltainen, joka täytyisi nostaa myöskin perustuslain tasolle rinnakkain uskonnonvakaumuksen vapauden kanssa.

Huomattavasti parempi käsite ilmaisemaan perinteistä vakaumusvapautta on elämänkatsomusvakaumus. Jos nämä molemmat käsitteet otettaisiin tässä pykälään mukaan, pystyttäisiin rakentamaan pykälästä sellainen, joka olisi nykyaikaan liittyvä. Silloin voitaisiin ajatella, että tämä pykälä kuuluisi sillä tavalla, että siinä olisi kullakin uskonnonvapaus ja elämänkatsomuksen vapaus.

Hallituksen esittämässä muodossa on omatunto-käsitteen rinnalla toinen muoto, joka ei enää vastaa oikeastaan nykyistä aikaa. Se on ns. negatiivisen uskonnonvapauden periaate, joka on siis sanottu 2 momentin viimeisessä lauseessa: "Kukaan ei ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen."

Perustuslakivaliokunnan eräässä lausunnossa vuodelta 82 uskonnonharjoitukseen on liitetty myöskin nykymuotoinen uskonnonopetus. Jos tällä tavoin liitetään tämä asia näin tähän, negatiivisella uskonnonvapaus-käsitteellä voidaan pelata myöskin uskonnonopetuksen yhteydessä. Se luultavasti ei ole tämän pykälän tarkoitus, vaan pykälän tarkoitus on todellakin turvata nämä kaksi suomalaisessa elämänmuodossa vakiintunutta vakaumuksen muotoa: uskonnollisen uskonvakaumus ja elämänkatsomuksen vakaumus tasavertaisina, ja sitten rakentaa myös tämä opetukseen ja kasvatukseen liittyvä jatko tähän. Siksi minun mielestäni olisikin parempi, että 9 § voitaisiin kirjoittaa tällä tavoin:

"Jokaisella on uskonnon vapaus ja elämänkatsomuksen vapaus. Ne sisältävät oikeuden tunnustaa ja harjoittaa uskontoa ja ilmaista elämänkatsomusta sekä oikeuden kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Uskonnonvapaudesta säädetään lailla.

Opetuksessa ja kasvatuksessa kunnioitetaan uskonnonvapauden periaatteen mukaisesti lapsen ja hänen huoltajansa oikeutta uskonnonopetukseen tai sitä vastaavaan elämänkatsomustiedon opetukseen."

Tässä muodossa se olisi sellainen korrekti pykälä vastaamaan sitä oikeustajua, joka ihmisillä luultavasti tässä asiassa on, ja tämä on myös täsmällisesti se muoto, jota noin virallisesti Suomen evankelis-luterilainen kirkko on esittänyt. Tämä on myös muoto, jota minä uskon esimerkiksi keskustapuolueen puolueena tämän pykälän kohdalta esittäneen. (Ed. S-L. Anttila: Pitää paikkansa!) Tämä on huomattavasti selkeämpi pykälä kuin tämä häilyväinen "Jokaisella on uskonnon- ja omantunnonvapaus jne."

Siitä syystä, arvoisa puhemies, esitän, että tämä pykälä saisi lausumani muodon.

Ed. Alanta (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Vuoriston esittelemään pykälään ja sen muotoiluun haluaisin todeta, että se on tosiaankin sanasta sanaan samanlainen muotoilu, kun ei puolueemme, vaan keskustan eduskuntaryhmän antamassa lausunnossa, jonka ryhmä aikoinaan antoi perusoikeuskomitean työstä sitä jatkaneelle valmistelutyöryhmälle, ja siinä mielessä se olisi tietysti kannatettavissa. Täytyy vain keskustella tietenkin nyt oman ryhmän perustuslakivaliokunnassa olleitten jäsenten kanssa, minkä takia he eivät ole voineet tällaiseen muotoiluun yhtyä, ja viittaan tässä siihen kiireeseen, mihin ensimmäisen käsittelyn yhteydessä jo viittasin. Ei ole ollut aikaa tällaisia keskusteluja valitettavasti käydä.

Mutta sitten vielä tähän terminologiaan, jota ed. Vuoristo esitteli. Niin kuin aikaisemmin jo totesin näitä sanoja on varmaan eri valmisteluvaiheissa hieman makusteltu, niin kuin murteellinen sanonta kuuluu, mikä olisi sopiva sana, onko vakaumus vai onko se elämänkatsomus. Varmasti on perusteita myös tälle ed. Vuoriston tässä vastalauseessa esittämälle sanalle "elämänkatsomus". Se on myös nykyään jo arkikieltä lähinnä

sen takia, että se on meillä oppiaineena peruskoulussa ja se on sitä kautta tullut myös lasten vanhempien ja kouluelämästä kiinnostuneitten tavalliseen kielenkäyttöön.

Sitten tähän negatiiviseen vapauteen, johon myös ed. Vuoristo puuttui. Hallituksen esityksen pykälässähän lukee: "Kukaan ei ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen." En ole itse komiteassa enkä myöhemminkään voinut vastustaa tällaisen virkkeen kirjoittamista sen takia, että minusta näin täytyy olla. Ei ketään voida pakottaa omantuntonsa vastaisesti osallistumaan myöskään uskonnon harjoittamiseen, mutta niin kuin ed. Vuoristo totesi, kirkon virallinen linja on ollut tässä se, että näin ei saisi kirjoittaa. Ihmettelen sitä kyllä edelleenkin, koska tämä, mikä on hallituksen esityksen muoto, on myös käytäntö.

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. Rask: Herra puhemies! Kannatan ed. Vuoriston tekemää ehdotusta ja totean, että tämä esitys erinomaisella tavalla täydentää perusoikeusuudistuksen henkeä.

Ed. Pykäläinen: Arvoisa herra puhemies! Kuten täällä jo aikaisemmin edellisessä istunnossa todettiin, ilmeisesti perustuslakivaliokunnalle on sattunut pieni työtapaturma 14 §:n ja nimenomaan viittomakielen osalta, koska tätä keskusteluahan Suomessa on käyty jo pitkään, onko viittomakieli kieli vai ei. Tällä hetkellä jo kansainvälisellä tasollakin ja kansainvälisiin tutkimuksiin nojaten on tunnustettu ainakin enemmistön piirissä, että viittomakieli on yhtä lailla kieli kuin suomi, ruotsi tai saamekin. Näin ollen on erittäin tärkeää, että viittomakieltä käyttävien oikeudet myös turvataan lailla eikä heidän käyttämäänsä kieltä tai tarvetta siihen kieleen verrata tai rinnasteta minkäänlaisiin vammaispalveluihin ja tukipalveluihin. Siksi tulen yksityiskohtaisessa käsittelyssä kannattamaan ed. Astalan aikaisemmin esittämiä muutosesityksiä, jotka sitten yksityiskohtaisessa käsittelyssä tehdään.

Ed. Ukkola: Arvoisa puhemies! Tulin tänne saliin, kun kuulin tätä keskustelua ja puuttuisin muutamaan terminologiseen asiaan, lähinnä ilmaisuun "lain nojalla". Jos sellainen asia pantaisiin esimerkiksi omistusoikeuspykälään, että "lain nojalla", niin sehän tietää sitä, että omistusoikeutta voidaan rajoittaa pelkällä yksinkertaisella enemmistöllä. Siltä menee perustuslain suoja. Täytyy olla erittäin tarkka näistä sanonnoista, ja nimenomaan, kun on kysymys perustuslaista. 10 §:n on lisätty minun mielestäni ihan hyvin: "Viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu." Tässäkin pelkästään yksinkertainen enemmistö riittää rajoittamiseen.

Minun mielestäni koko tämä henki perustuslain uudistuksessa on kyllä hyvin, hyvin arveluttava. Olen pahoillani siitä, että tämä käsitellään tämmöisessä kiireessä, koska todella on kysymys meidän kaikkien kansalaisten kannalta erittäin tärkeästä asiasta, ja tälle olisi pitänyt varata todella riittävästi aikaa ja aikaa riittävästi perehtyä myös valiokunnan mietintöön. Nyt sitä ei ole ollut, ja nyt saattaa aivan hyvin tämmöisiä lipsahduksia mennä, niin kuin 10 §:n kohdalla. Voidaan tehdä mitä tahansa melkein yksinkertaisella enemmistöllä. Murretaan tärkeä sananvapauspykälä.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

2) Ehdotukset laeiksi verotuslain, ennakkoperintälain, arvonlisäverolain ja verohallintolain sivullisen tiedonantovelvollisuutta ja viranomaisten välistä tietojenvaihtoa koskevien säännösten muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 336
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 98

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 98. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa keskustelussa hyväksytään keskustelutta

ensimmäisen lakiehdotuksen 43 b, 47 ja 49 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

toisen lakiehdotuksen 29 b, 29 d ja 29 e §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

kolmannen lakiehdotuksen 169 a, 170, 171 ja 171 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä
neljännen lakiehdotuksen 5 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Ehdotukset laiksi valtion tilintarkastusvirastosta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Toinen käsittely
Lakialoite n:o 108
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 99

T o i n e n v a r a p u h e m i e s: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 99.

Keskustelua ei synny.

Eduskunta yhtyy valtiovarainvaliokunnan ehdotukseen lakiehdotusten hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Ehdotus laiksi valtiontilintarkastajien ja valtiontalouden tarkastusviraston oikeudesta tarkastaa eräitä Suomen ja Euroopan yhteisöjen välisiä varainsiirtoja

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 342
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 100

T o i n e n v a r a p u h e m i e s: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 100. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—6 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Ehdotus laiksi tuloverolain 82 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 367
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 101

T o i n e n v a r a p u h e m i e s: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 101. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 82 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Ehdotukset laiksi arvonlisäverolain 46 a §:n kumoamisesta

Toinen käsittely
Lakialoitteet n:ot 113 ja 114
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 102

T o i n e n v a r a p u h e m i e s: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 102. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta valtiovarainvaliokunnan mietinnössä ehdotetun lakiehdotuksen 1 ja 2 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Ehdotus laiksi Siemenperunakeskuksen tuotantoalueella noudatettavista perunanviljelyn vaatimuksista

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 364
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 41

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 41. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—5 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Ehdotus laiksi teurasruhojen punnituksesta annetun lain kumoamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 363
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 42

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 42. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1 ja 2 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

9) Ehdotus laiksi Euroopan yhteisön maidon ja maitotuotteiden kiintiöjärjestelmän täytäntöönpanosta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 361
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 43

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 43. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—3 § ja 1 luvun otsikko, 4—7 § ja 2 luvun otsikko, 8—13 § ja 3 luvun otsikko sekä 14 ja 15 § ja 4 luvun otsikko, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

10) Ehdotus laiksi emolehmä- ja uuhipalkkioiden kiintiöistä

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 362
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 44

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 44. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1 ja 2 § ja 1 luvun otsikko, 3—9 § ja 2 luvun otsikko, 10—17 § ja 3 luvun otsikko sekä 18—24 § ja 4 luvun otsikko, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Ed. Saario merkitään läsnä olevaksi.

---

11) Ehdotukset laiksi asuinhuoneiston vuokrauksesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 304
Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 24

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ympäristövaliokunnan mietintö n:o 24. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta
ensimmäisen lakiehdotuksen 1—15 § ja 1 luvun otsikko, 16—26 § ja 2 luvun otsikko, 27—

33 § ja 3 luvun otsikko, 34—36 § ja 4 luvun otsikko, 37—43 § ja 5 luvun otsikko, 44—50 § ja 6 luvun otsikko, 51—60 § ja 7 luvun otsikko, 61—67 § ja 8 luvun otsikko, 68—71 § ja 9 luvun otsikko, 72—79 § ja 10 luvun otsikko, 80—85 § ja 11 luvun otsikko, 86—95 § ja 12 luvun otsikko sekä 96—100 § ja 13 luvun otsikko, johtolause ja nimike,

toisen lakiehdotuksen 1—13 § ja 1 luvun otsikko, 14—23 § ja 2 luvun otsikko, 24—26 § ja 3 luvun otsikko, 27—29 § ja 4 luvun otsikko, 30—35 § ja 5 luvun otsikko, 36—40 § ja 6 luvun otsikko, 41—47 § ja 7 luvun otsikko, 48—54 § ja 8 luvun otsikko, 55—58 § ja 9 luvun otsikko, 59 ja 60 § ja 10 luvun otsikko, 61—65 § ja 11 luvun otsikko sekä 66—68 § ja 12 luvun otsikko, johtolause ja nimike,

kolmannen lakiehdotuksen 82—86 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

neljännen lakiehdotuksen 1 ja 2 §, johtolause ja nimike sekä

viidennen lakiehdotuksen 2 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

12) Ehdotukset maakaareksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 120
Lakialoite n:o 41/1991 vp
Lakivaliokunnan mietintö n:o 27

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 27.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

13) Ehdotukset kiinteistönmuodostamislaiksi sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 227
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 45

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 45.

Keskustelu:

Ed. S-L. Anttila: Herra puhemies! 14 päivänä lokakuuta maa- ja metsätalousvaliokuntaan lähetettiin valmisteltavasti käsiteltäväksi hallituksen esitys kiinteistön muodostamista koskevan lainsäädännön uudistamisesta. Tämä on erittäin mittava ja suuri uudistus, jota on valmisteltu hyvin pitkän aikaa, ja uudistus on tarpeen, koska voimassa olevan jakolain säännökset perustuvat aina 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alkupuolella vallinneille periaatteille. Tämän uudistuksen keskeisenä tavoitteena on kiinteistöjärjestelmän selvyyden ja luotettavuuden parantaminen siten, että niin kansalaiset kuin viranomaisetkin saavat eri toimintoja varten nykyistä kattavampaa ja luotettavampaa tietoa voimassa olevasta kiinteistöjaotuksesta.

Valiokunnan käsittelyssä olimme valtaosaltaan yksimielisiä niistä muutoksista, jotka tähän hallituksen lakiesitykseen tehtiin. Ainoa, merkittävin ero, joka jakoi valiokunnassa käsityksiä, oli uudistuksessa mukana oleva 12 luku, joka koskee rakennusmaajärjestelyä.

Valiokunta pitää tärkeänä esityksen tavoitetta parantaa kiinteistön rakennetta edistämällä tilusjärjestelyjen suorittamista. Samalla valiokunta korostaa palveluperiaatteen merkitystä. Palveluperiaatteeseen kuuluu osana sen, että asioiden hoitaminen ja toimituksen järjestely käy niin yksinkertaisesti, että kansalainen yleensä pystyy itse hoitamaan asiansa ja valvomaan omat etunsa.

Valiokunta toteaa saamansa selvityksen perusteella, että viime vuosina kiinteistön muodostamista koskevan lainsäädännön kehittämisen pohjana on ollut näkemys, jonka mukaan tapahtuneen osittamisen ei tulisi vaikuttaa rakentamisen edellytyksiin. Näin kuitenkin on tapahtunut erityisesti poikkeuslupakäytännössä.

Esityksessä on otettu huomioon myös uusi maakaari, joka juuri edellisenä asiana läpäisi ensimmäisen käsittelyn. Tässä maakaaressa on säännökset kiinteistökaupasta ja muusta luovutuksesta, lainhuudosta ja kiinteistöön kohdistuvien oikeuksien kirjaamisesta ja kiinteistöpanttioikeudesta.

Lakivaliokunta on antanut asiasta maa- ja metsätalousvaliokunnalle lausunnon. Lausunnossa esitetyt muutokset on pääosin otettu huo-

mioon lukuun ottamatta sitä lakivaliokunnan vaatimusta, että rakennusmaajärjestely, eli luku 12 tulisi poistaa hallituksen esityksestä. Lakivaliokunta vastusti rakennusmaajärjestelykäytännön ottamista pitäen sitä arveluttavana mm. perustuslain mukaisuuden kannalta. Lakivaliokunnan lausunnossa ei kuitenkaan ole perusteltu eikä enempää yksilöity tätä kannanottoa.

Toisaalta maa- ja metsätalousvaliokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan, mm. Maanomistajaliitto toteaa seuraavaa: "Tällä toimituksella pyritään maanomistajan tasapuoliseen kohteluun rakennusmaan osoittamisessa käyttötarkoitukseensa. Esityksen perusteluissa on todettu, ettei tällä toimituksella ole mainittavaa merkitystä rantakaava-alueella. Tämän vuoksi toimitusta voidaan käyttää vain ensimmäisellä asemakaava/rakennuskaava-alueella. Koska rantakaava-alueet nykyisin käsittävät useamman maanomistajan alueita ja suunnittelualueet ovat hyvinkin laajoja, saattaisi olla perusteltua rakennusmaajärjestelytoimitukset myös rantakaava-alueella. Tällä olisi rantaalueiden maankäytön suunnittelun kannalta positiivinen vaikutus. Maanomistajille tulisi mahdollisuus hakea rakennusmaajärjestelytoimitusta kaavamääräyksistä riippumatta."

Olen sitä mieltä, että jatkossa tätä esitystä pitääkin muuttaa. Mielellään jo uuden vaalikauden alkaessa, koska tämän uudistuksen on tarkoitus tulla voimaan vasta runsaan vuoden kuluttua. Muuttaa sillä tavalla, että voitaisiin rakennusmaajärjestelyä käyttää nimenomaan rantakaava-alueella, koska siellä sille on erittäin paljon käyttöä.

Asianajotoimisto Reijo Savia, jonka pääasiallisena toimialana on kiinteistöjen ympäristöoikeus, vastusti lausunnossaan rakennusmaajärjestelyn ottamista pitäen sitä liian monimutkaisena ja päätyen siihen, että vapaaehtoisilla kaupoilla päästäisiin parempaan tulokseen. Valiokunta varsin tiukan äänestyksen jälkeen, äänin 8—7, hyväksyi rakennusmaajärjestelyluvun, eli 12 luvun säilyttämisen lakiesityksessä.

Keskustan valiokuntaryhmä oli tämän luvun hyväksymisen kannalla. Lähdemme siitä, että tämän luvun hyväksyminen antaa yhden mahdollisuuden lisää rakennusmaan järjestelyyn kaavan laatimistilanteessa. Pelkäänpä vaan, että heiltä, jotka luvun 12 mukaan ottamista vastustavat, on unohtunut se, että kuntahan viime kädessä päättää jo silloin, kun kaava laaditaan, voidaanko siinä käyttää yhtenä järjestelynä rakennusmaajärjestelyä.

Valiokunta muutti myös 119 §:ää poistamalla siitä säännöksen kunnan saattamisesta parempaan asemaan kuin maanomistaja. Tätä oli valiokunnalle hyvin moni asiantuntijalausunto peräänkuuluttanut.

Lopuksi lausun maa- ja metsätalousvaliokunnalle kiitokset. Kiitokset myös lakivaliokunnalle kiinteistön muodostamista koskevan lainsäädännön käsittelemisestä, joka on varsin mittava uudistus mutta tuiki tarpeellinen ja tärkeä.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kiitosten sijasta maa- ja metsätalousvaliokunta olisi saanut jättää kyllä 12 luvun pois, mutta kiitokset kuitenkin kiitoksista. Kiitoksia ei ole koskaan liikaa.

Lakivaliokunta oli näkemyksissään yksimielinen ja perusti katsantokantansa siihen laajaan asiantuntijoiden määrään, mitä siellä kuultiin asiassa. Rakennusmaajärjestelyn 12 luvulla on tietysti oikea pyrkimys, mutta se on tällä hetkellä niin kehittymätön ja sekava, että se saattaa johtaa pyrkimykset oikean suuntaisuudesta väärille poluille. Näin ollen asian olisi pitänyt mennä uuteen valmisteluun ja tulla sitten aikanaan, kun se on kypsä. Sillä tavalla sitä voidaan rakennustoiminnassa käyttää kuin se on tarkoitettu. Meillä ei lakivaliokunnassa ollut kyllä edes minkäänlaista näkemystä siitä, että tätä voitaisiin käyttää. Arvostamme tietysti maa- ja metsätalousvaliokunnan näkemyksiä, mutta jos joku vaan esittää 12 luvun hylkäämistä, ilomielin olen jälleen kerran pahanteossa mukana.

Ed. Saario: Herra puhemies! Suon ed. Aittoniemelle ilon olla mukana taistossa jälleen, sillä sen jälkeen, kun olen jättänyt vastalauseen asiaan, sormeni syyhyävät kyllä tehdä asiasta hylkäävä ehdotus. Tosiasia on se, että tässä tietysti on hyvässä tarkoituksessa pyritty aikaansaamaan sellainen järjestely, joka tekisi mahdolliseksi sen, että maanomistusolot eivät muodostaisi minkäänlaisia rajoituksia kaavoitukseen ja että maa saataisiin mahdollisimman nopeasti suunnittelun mukaiseen tarkoitukseen.

Mutta jos lähdetään ajattelemaan, että tämä on se lähtökohta, silloinhan kaikkein joustavin ja oikein tapa olisi pyrkiä välittömin ja suorin maan ostoin saamaan asianomainen maa haltuun. Minulla on sellainen käsitys, että ehkäpä hyvää tarkoittaen on pyritty rakentamaan sellainen työvä-

line, joka suomalaisessa kaavoituskäytännössä on aika vieras. Sen seurauksena joudutaan sovittelemaan niin monien omistajien välisiä hyvin eriasteisia intressejä, keskeisiä intressejä ja sitten vielä yksityisen ja kunnan omistuksen välisiä intressejä. Tästä saattaa pahimmillaan, kuten olen vastalauseessakin todennut, syntyä varsin suuritöinen toimitus, josta valitetaan ja jonka seurauksena lopulta käy niin, että tämä hyvä pyrkimys ei lainkaan toteudu.

Valiokunnan puheenjohtaja, ed. S-L. Anttila, viittasi siihen, että tässä ikään kuin takuuna kaiken onnistumiselle on se, että päätösvalta on kunnan. Tätä on perusteltu siitä lähtökohdasta, että juuri tämä takaisi maanomistajien tasapuolisen kohtelun. Mutta juuri tämähän osoittaa, että maanomistajien tasapuolinen kohtelu on täysin mahdotonta, sillä kussakin erityistapauksessa joudutaan tekemään asianomainen päätös. Niissä tapauksissa, jolloin tällaista päätöstä ei tehtäisi, silloin joukko maanomistajia, keitä sitten ovatkaan, ovat aivan selvästi eriarvoisessa asemassa, joten tämä mittari ei lainkaan tässä yhteydessä toimi, olisi pitänyt hakea muunlaisia ratkaisumalleja.

On myös sanottava, että maan eri osissa joudutaan tällä tavalla hyvin erilaisiin tilanteisiin, tilanteisiin, joihin ei tarvitsisi joutua, jos kunnat käyttäisivät niillä olevaa kaavoitusmonopolia järkevällä tavalla, tekisivät vapaaehtoisia kauppoja, jotka yleensä ovat johtaneet varsin hyvään lopputulokseen. Asiat ovat kunnossa.

Herra puhemies! Asiantuntijoiden kuulemisen yhteydessä on viitattu tämän asian kohdalla perustuslaillisuuteen. Samalla on tuotu esille myös se, että se kytkeytyy tavattoman huonosti suomalaiseen kaavoitusjärjestelmään ja että se myös toisaalta johtaa kunnat erinomaisen suuriin kustannusvelvollisuuksiin siinä tapauksessa, että kunnat tekevät tällaisen asianomaisen päätöksen. Se edellyttää myös sitä, että kunnilla on mahdollisuus lunastaa kokonaisuuksina tällaiset alueet. Koska kaikki nämä epävarmuustekijät ovat olemassa, kaikkein viisainta olisi se, että tämä luku 12 kokonaan poistettaisiin tästä laista. Se ei millään tavalla heikennä sinänsä välttämätöntä uudistusta. Kaikilta muilta osin yhdynkin mitä lämpimimmin ed. Sirkka-Liisa Anttilan mielipiteisiin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

14) Ehdotukset laiksi ammattikorkeakouluopinnoista sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 319
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 32

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 32.

Keskustelu:

Ed. A l a - H a r j a : Arvoisa puhemies! Käsiteltävänä oleva laki ammattikorkeakouluopinnoista on nähtävä yhtenä tämän vuosikymmenen mittavimpana ammatillista koulutusta ja korkeakoulujärjestelmää koskevana uudistuksena. Viime eduskuntakaudella teimme lain väliaikaisesta ammattikorkeakoulukokeilusta, joka aloitti toiminnan 1991. Nykyään toimii 22 väliaikaista ammattikorkeakoulukokeilua, joissa on noin 7 000 opiskelijaa. Ensimmäiset valmistuvat tänä keväänä.

Laki ammattikorkeakoulusta on kiireellinen. Nämä koulut odottavat vakinaistamista. Pysyvän ammattikorkeakoulujärjestelmän luominen Suomeen on kiireellinen myös sen vuoksi, että nuorten koulutustarpeet, työelämän nopeasti muuttuvat vaatimukset, eri tahojen yhteistyötarve ja kansainvälinen kehitys sekä koulutuksen ja tutkintojen kansainvälinen vertailtavuus edellyttävät koulujärjestelmämme kehittämistä.

Sivistysvaliokunnassa meillä oli kuultavana pitkälti yli 50 asiantuntijaa. Valiokunta oli hyvin yksimielinen monista asioista, ennen kaikkea siitä, että tämä laki on saatava voimaan. Lain luominen vaatii koulutuksen tason nostamista nykyisestä opistoasteesta. Ammattikorkeakoulututkinnot olisivat hallituksen esityksen mukaan ammatillispainotteisia korkeakouluopintoja. Lähtökohdat olisivat työelämän asettamissa vaatimuksissa ja niiden kehittämistarpeissa, jotka johtaisivat erilaisiin työelämän asiantuntijatehtäviin.

Ammattikorkeakouluista tehdyt kansainväliset arvioinnit ovat kiittäneet kokeilujen hyödyllisyyttä. Ne ovat nähneet myös puutteita ja selvin puute onkin arvioitsijoiden mukaan koulun ja työelämän yhteistyön puuttuminen sekä lisäksi kirjastolaitoksen puutteet. Ammattikorkeakoulukokeiluvaihe on tuottanut positiivisia tuloksia ja osoittanut, että lyhyessäkin ajassa voi koulutuksen tasoa nostaa, lisätä opettajien pätevyyttä ja kehittää opetusmenetelmiä sekä lisätä oppilaitosten välistä yhteistyötä.

Valiokunta korostaa, että ammattikorkeakoulujen on olennaisella tavalla erotuttava tiede- ja taidekorkeakouluista. Ammattikorkeakouluilla ja yliopistoilla tulee olla selvä työnjako välttäen päällekkäisiä toimintoja ja epätervettä kilpailua. Ammattikorkeakoulututkinnon on selvästi erotuttuva tiede- ja taidekorkeakoulututkinnoista. Olennaisintahan on, että ammattikorkeakouluista valmistuneilla on hyvä ammattitaito ja että he voivat pääasiallisesti siirtyä työelämään. Ammattikorkeakoulun tuleekin varmistaa asemansa Suomen koulujärjestelmässä juuri korkealla tasolla, laadukkaalla koulutuksella ja yhteistyöllä työelämän kanssa.

Ammattikorkeakoulututkinto tunnustetaan EU-alueella, ja monialaisuusopinnoissa se vastaa nykyajan työelämän tarpeita. Uudistus toteutetaan asteittain nostamalla tasoa ja parantamalla laatua. Valtioneuvosto on hyväksyessään vuonna 1993 koulutuksen ja korkeakoulussa harjoitettavan tutkimuksen kehittämissuunnitelman vuosille 1991—1996 todennut, että ammattikorkeakoulujen koulutustarjonta mitoitetaan siten, että yhdessä tiede- ja taidekorkeakoulujen kanssa ne pystyvät tarjoamaan koulutuspaikat 60—65 prosentille ikäluokasta. Valiokunta pitää tätä tavoitetta haastavana ja katsoo, että se voidaan toteuttaa vain melko pitkällä aikavälillä.

Suomen ammattikorkeakouluverkko tulee rakentaa toimintakyvyltään korkeatasoiseksi, uutta luovaksi, kansainvälisesti uskottavaksi ja taloudeltaan tehokkaaksi. Tämä edellyttää, että ammattikorkeakoulujen yksikkökoko on koulutustehtävään nähden riittävän suuri ja että ne ovat ensisijaisesti monialaisia. Tärkeää on ammattikorkeakouluverkoston rakentaminen tehokkaaksi ja alueellisesti tasapainoiseksi laadusta tinkimättä.

Eniten erimielisyyksiä valiokunnassa herättänyt asia oli oppilaitosten ylläpitomalli. Valiokunta sai asiaan paljon selvitystä niin virallisissa kokouksissaan kuin muissa asiaa selvittäneissä tapaamisissa. Enemmistön peruste ymmärtääkseni oli, että mennään mahdollisimman turvallista tietä, kun uutta koulumuotoa perustetaan. Valiokunnan enemmistö kuitenkin halusi lisätä mietintöön lausuman, jonka mukaan myös muut ylläpitomallit tulee tutkia. Vähemmistö oli vieläkin voimakkaammin nyt hyväksytyn ns. instituutiomallin kannalla ja katsoi, ettei tällaista väljempää ylläpitomallia pitäisi edes tutkia.

Valiokunta kuitenkin lisäsi lakiin uuden pykälän, jonka mukaan ammattikorkeakouluille voidaan myöntää lupa ostaa ns. sopimuskoulutusta opistoasteen oppilaitokselta. Tämä on pieni askel siihen suuntaan, että yksityiset oppilaitokset voivat olla mukana ammattikorkeakoulussa. Ratkaisu on tarkoitettu väliaikaiseksi, kunnes saadaan selvitettyä yksityisten osallistumismahdollisuuksien esteenä olevat kysymykset, kuten henkilöstön eläkejärjestelyt ja myös kiinteistön omistussuhteet.

Toimiluvat esityksen mukaan myöntää valtioneuvosto. Koko järjestelmän onnistumiselle on aivan ratkaisevaa, millä perusteilla erityisesti ensimmäiset vakinaistamisluvat myönnetään. Valiokunnassa tuli korostetusti esiin se, mitä hallituskin oli lakiesitystä antaessaan painottanut, eli ammattikorkeakoulun asema on ansaittava ennen kuin lupa myönnetään. Koulutuksen tason nostaminen on saavutettava ennen ammattikorkeakouluksi pääsyä eikä vasta vakinaistamisen jälkeen. Valiokunta korostaa, että arvioinnissa tulee ottaa huomioon kaikki lain 5 §:ssä mainitut 12 vaatimusta ja lisäksi tulisi huomioida ammattikorkeakoulun oppimisympäristö ja työympäristö.

Edelliseen kytkeytyy myös valiokunnan edellyttämä laadun arviointi. Valiokunta edellyttää, että pikaisesti luodaan yhtenäinen laadunarviointijärjestelmä. Koulutusta tulee koko ajan arvioida. Yhtenäinen jatkuva koulutuksen laadun arviointi palvelee myös niitä oppilaitoksia, jotka jatkossa yrittävät ammattikorkeakouluiksi ja ovat siten kehittämässä omaa koulutustaan laadukkaammaksi.

Koska ammattikorkeakoulututkinnon on tarkoitus olla ammattiin valmistava, valiokunta katsoo, että koulutusajat eivät saa olla tarpeettoman pitkiä. Siten päästään ammattien muuttuessa joustavampaan koulutukseen. Valiokunta pitääkin tärkeänä selvittää mm. kansainvälisiä vertailuja hyväksi käyttäen, mikä on vaadittava, tehokas ja muutoinkin tarkoituksenmukainen koulutuspituus kussakin ammattikorkeakoulututkintoon johtavassa koulutuksessa.

Hallitus esitti, että ammattikorkeakouluopiskelijoiden opintotuki järjestetään samoin perustein kuin tiede- ja taidekorkeakoulujen opiskelijoilla. Valiokunnalle on asian käsittelyn yhteydessä esitetty toisenlaisiakin näkemyksiä. Valiokunta kuitenkin katsoo, että järjestelmä pysyy selkeämpänä, jos noudatetaan yhtä järjestelmää. Sen vuoksi valiokunta kannattaa ammattikorkeakouluopiskelijoiden opintososiaalisten etuuksien järjestämistä hallituksen esityksen mukaisesti. Se tuo kuitenkin myös etuja keskiasteen opintotukeen verrattuna, kuten opintorahan ta-

sossa. Toisaalta opiskelijat olisivat halunneet pitää keskiasteen maksuttoman ruokailun edelleenkin.

Hallitus lähti esityksessään rahoituksen suhteen siitä, että pitkällä aikavälillä uudistus tuo ainakin jonkin verran säästöjä. Valiokunta kuitenkin vähän epäili tätä, kuten valtiovarainvaliokuntakin sivistysvaliokunnalle antamassaan lausunnossa. Rahoituksen osalta laskelmat ovat osin ymmärrettävästikin puutteelliset, koska järjestelmän kokonaisuutta ei vielä voida täsmällisesti arvioida.

Valiokunta kuitenkin katsoo, että ammattikorkeakoulujen perustaminen ei saa johtaa tehottomien oppilaitosyksiköiden säilyttämiseen. Oppilaitosverkoston rakenteellista kehittämistä on jatkettava. Siten saadaan lisää voimavaroja ammattikorkeakoulujen kehittämiseen. Myös esimerkiksi opettajien pätevyyden nostaminen, lisääntyvä opintojen ohjaus, kirjasto- ja informaatiopalveluiden kysynnän kasvu ja kansainvälisen toiminnan jatkuva lisääntyminen antavat syytä epäillä, voivatko kustannukset vähentyä.

Uudistuksen taloudellisten vaikutusten kannalta on olennaista, että ammattikorkeakoulujen opetus on ammattiin valmistavaa. Muussa tapauksessa järjestelmästä tulee kansantaloudellisilta vaikutuksiltaan kallis. Jos järjestelmän toteuttamisessa epäonnistutaan, se johtaa päällekkäiskoulutukseen ja päällekkäisiin kustannuksiin. Yhteistyö elinkeinoelämän kanssa koulutusta ja harjoittelua järjestettäessä edistää oppilaitosten työskentely- ja kehittymismahdollisuuksia lisäämättä olennaisesti kustannuksia. Tähänhän hallituksen esityksen 26 §, mietinnössä 27 §, antaa hyvät mahdollisuudet.

Valtionosuudet maksetaan ammattikorkeakouluille kulttuuri- ja opetustoimen rahoituslain mukaan. Se tarkoittaa, että yksityisille ylläpitäjille maksetaan valtionosuudet suoraan, mutta kunnallisille ammattikorkeakouluille eivät rahat menekään suoraan, vaan esimerkiksi kunnalle, eikä kunta olisi velvollinen käyttämään rahoja ainakaan kokonaan ammattikorkeakoulun ylläpitoon. Rahoituslain mukainen ratkaisu saattaa merkitä sitä, että ylläpitäjäyhteisöjen ammattikorkeakoulut joutuvat rahoituksellisesti eriarvoiseen asemaan.

Valiokunta pitää sinänsä oikeana valtionosuusuudistuksen yhteydessä päätettyä linjaa kunnan itsenäisestä päätäntävallasta valtionosuuksien käyttämisen suhteen. Sen vuoksi valiokunta hyväksyy hallituksen esittämän rahoitusjärjestelmän. Valiokunta kuitenkin edellyttää, että hallitus seuraa ammattikorkeakoulujen rahoitusjärjestelmän toteuttamista ja tarvittaessa ryhtyy toimenpiteisiin epäkohtien korjaamiseksi siten, että ammattikorkeakoulujen toiminta- ja kehittämismahdollisuudet voidaan turvata.

Valiokunta kantaa huolta myös nykyisestä nuorisoasteen koulutuksesta eli ns. toisen asteen koulutuksesta ja opistoasteen koulutuksesta. Vaarana erityisesti opistoasteen koulutuksessa on, että se jää tavallaan ammattikorkeakoulun jalkoihin. Valiokunta toteaa, että toisen asteen koulutusta ja opistoasteen koulutusta tullaan tarvitsemaan jatkossakin monilla aloilla. Sen vuoksi onkin selvitettävä, miten laajalti on tarvetta eri aloilla ammattikorkeakouluastetta alemmantasoiseen koulutukseen. Toisen asteen sekä opistoasteen kehittäminen tulee ratkaista kokonaisuudessaan yhteiskunnan ja työelämän tarpeiden pohjalta.

Lakiesitys ei ota kantaa opettajankoulutukseen. Monet valiokunnan kuulemat asiantuntijat olivat sitä mieltä, että myös opettajankoulutus tulisi mahdollistaa ammattikorkeakouluissa. Valiokunta piti kuitenkin sen sisällyttämistä lakiin vielä epäkypsänä. Valiokunnan mielestä on tärkeää selvittää, kuinka monessa yksikössä ammatillista opettajankoulutusta on tarkoituksenmukaista antaa. Vasta sen jälkeen tulee ratkaista, mikä on tarkoituksenmukaisin koulutustaso ammatilliselle opettajankoulutukselle ja mm. suhde tiedekorkeakouluihin. Valiokunta edellyttää, että hallitus valmistelee opettajankoulutusta koskevan kokonaisratkaisun siten, että tarvittavat lainmuutokset saadaan tehtyä jo ennen ensimmäisten ammattikorkeakoulujen aloittamista.

Arvoisa puhemies! Valiokunnan saaman selvityksen mukaan vireillä on ammattikorkeakouluhankkeita, joihin ammatilliset erityisoppilaitokset osallistuisivat. Kysymys olisi käytännössä siitä, että asianomaisen koulutusohjelman suuntautumisvaihtoehdot kehitettäisiin vammaisryhmien opiskelua ja samalla niihin tarvittavia erityispalveluita silmälläpitäen. Jotta vammaisryhmien opiskelu ammattikorkeakouluissa olisi myös käytännössä mahdollista, valiokunta katsoo, että yksikköhintojen porrastustekijänä tulisi ottaa huomioon koulutuksessa olevien erityisopiskelijoiden määrä. Asetuksella voidaankin tarkemmin säätää erityisopetusjärjestelyjen vaikutuksesta yksikköhintoihin. Tulevaisuus näyttää, miten valiokunnan toiveet toteutuvat.

Haluan kiittää valiokunnan jäseniä intensiivisestä työstä ja hyvästä yhteistyöstä.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aivan varmasti ammattikorkeakouluja tarvitaan, ja kunhan kehitys tästä edistyy, niin ilmeisesti jokaisella kansanedustajalla on oma nimikkoammattikorkeakoulu tai korkeakoulu tai joku muu opinahjo eri puolilla Suomea, niin että erinomaista kehitystä sinänsä.

Mutta yhteen asiaan olisin kyllä puuttunut. Ihmettelen, miten kokoomus on valiokunnassa voinut hyväksyä sen, että yksityisiä ammattikorkeakouluja ei enää tulevaisuudessa ole. Kun opetusministeriön asettama työryhmäkin oli sitä mieltä, että peruskoulussakin voitaisiin sallia tällaiset yksityiset vaihtoehdot, niin sitten eduskunta menee ja paukasee, että ei sallita yksityisiä ammattikorkeakouluja, mikä olisi vaihtoehto nimenomaan tälle jäykälle järjestelmälle, johon Suomi on nyt koulutuspolitiikassa ajautunut. Sitä minä ihmettelen, miten tällaisen lakiesityksen esittelee nuori opetusministeri.

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Käsittelyssä oleva ammattikorkeakoululaki merkitsee suurta muutosta, kuten ed. Ala-Harja esittelypuheenvuorossaan totesi, koulutuspolitiikkaamme. Ed. Ala-Harja toi aivan oikein esille, että on olennaista, että koulutuksen taso ja opettajien pätevyys, oppilaitosten yhteistyö ja ennen muuta työelämän ja koulutuksen yhteistyö saadaan nykyistä paremmaksi.

Tässä tuli esille esittelypuheenvuorossa myös se tärkeä näkökulma, että kun ammatillista korkea-astetta nyt ollaan perustamassa, niin samalla muistetaan myös keskiaste ja sen merkitys. Minusta tässä on se vaara, että me nyt liiankin paljon painotamme ammattikorkeakoulun merkitystä ja unohdamme keskiasteen koulutuksen ja sen vetovoimaisuuden kehittämisen. Minusta mietinnössä tähänkin asiaan on hyvin kiinnitetty huomiota kuten myös ed. Ala-Harja totesi.

Yhteen kysymykseen olen myös kiinnittänyt huomiota johtuen siitä, että juuri viime perjantaina saimme valmiiksi kuntalain, ja nyt tässä hallinnossa poiketaan niistä periaatteista, mitä kuntalain osalta hyväksyttiin. Lähtökohtanahan tulisi olla, että hallinto on kunnallisissa ja yksityisissä ammattikorkeakouluissa järjestettävissä ylläpitäjien päättämällä tavalla, ja nyt tähän on lisätty uusi momentti.

Ed. S a a r i o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kyllä nyt on aivan pakko todeta, että luovuus on kampattu tässä asiassa. Oli käsillä mahdollisuus rakentaa paitsi tietysti hyvää ammattikorkeakoulutoimintaa myös uudenlaista hallintomallia tavalla, joka olisi merkinnyt sitä, että olisi saatu paljon parempi koulutuksen hyötysuhde, olisi pystytty joustavammin käyttämään hyväksi sekä opetuksellisia resursseja että taloudellisia voimavaroja, oppilaitosrajat olisi joustavasti voitu ylittää ja näin ollen myös tervehdyttää olemassa olevaa oppilaitosverkkoa, mikäli olisi sallittu esitetty ns. keskusyksikkö- tai konsernimalli. Mutta ei. Varmuuden vuoksi mentiin vanhaan, voisiko sanoa, hyvin sosialisoituun malliin, jossa kaiken pitää olla yhteiskunnan ohjauksessa.

Tässä mielessä olen pettynyt, vaikkei se mikään yllätys ole, jälleen kerran hallituksen tekemään ehdotukseen. Mutta minä olen kyllä pettynyt, herra puhemies, myös siihen luovuuden väistelyyn, jota tässä asiassa valiokunta on osoittanut. Tilaisuus olisi ollut pienillä muutoksilla sallia joustavuutta, joustavuutta, joka ei olisi millään tavalla estänyt instituutioiden toimintaa, mutta olisi luonut mahdollisuuksia siellä, missä edellytyksiä sellaiseen on, koota ammattikorkeakoulun kuntakonserni sellaisista palasista, jotka parhaalla mahdollisella tavalla hyödyttäisivät niitä ihmisiä, jotka palveluja tulevaisuudessa tarvitsevat. Tässä mielessä ei auta muu kuin toivoa, että valiokunnan hyväntahtoinen toivomus täällä tulisi lihaksi. Mutta kyllä sana on hyvin harvoin lihaksi tullut.

Ed. G u s t a f s s o n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Saariolle: Täällä on minua pätevämpiäkin kommentaattoreita paikalla, mutta on tavaton harhaluulo nyt näillä henkilöillä, jotka ovat nauttineet ehkä liikaa lahtelaista. Tämä malli on tavattoman luova. Kannattaa tutustua tähän lakiin, myöskin ed. Ukkolan kannattaa tutustua. Se ei ole, ed. Saario, mikään pieni muutos, jos esitetään esimerkiksi sitä, että ammattikorkeakoululla ei ole omia opettajia. Minä toivon, kun arvostan ed. Saariota, joka on viisas kansanedustaja, ed. Saario, teidän kannattaa esimerkiksi tähän yksityiskohtaan perehtyä, joka ei ole pieni. Se on periaatteellinen ja iso kysymys. Se on yksi osasyy, minkä takia esimerkiksi tähän ns. konsernimalliin ei niin silmät hehkuen haluttu valiokunnassakaan lähteä.

Ed. Ukkolalle haluaisin todeta, että käyttämällänne puheenvuorolla otitte valtavan etäisyyden liberaalien suureen koulutuspoliittiseen linjanvetäjään, ministeri Jaakko Itälään. Itse asiassa te, ed. Ukkola, loikkasitte nyt nuorliberaaleihin.

Ed. A l a - H a r j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ukkolaa pyydän lukemaan 4 §:n. Kyllä rekisteröity yhdistys tai yhteisö, säätiö — ne ovat yksityisiä — voivat saada luvan vakinaisen ammattikorkeakoulun perustamiselle. Laadusta se on kiinni.

Sekamalliin, jota Lahden konsernimalli edustaa, jossa on omistajina sekä kuntia että yksityisiä, ei voitu mennä vielä sen takia, että todella on ratkaisematta esimerkiksi opettajien ja henkilökunnan eläke-edut — tämä ei ole mikään pieni asia — ja muukin sosiaaliturva ja toisaalta myöskin omistussuhteet. Me saimme ministeriöstä uuden 26 §:n, jolla sopimuskoulutus voidaan toteuttaa sillä tavalla, että kun ammattikorkeakoululle annetaan vakinainen lupa, siinä myöskin annetaan oikeus sopimuskoulutuksen ostamiseen yksityiseltä urheiluopistolta tai miltä hyvänsä. Kyllä tässä toimintamahdollisuuksia on.

Niin kuin sanoin puheenvuorossani, tämä on välivaihe, ja toivon mukaan saadaan kiistanalaiset asiat ratkaistua. Sen jälkeen voidaan tuoda toisenlainen lakimalli, joka toimii niin kuin toivotaan, mutta tässä vaiheessa se on epäkypsä malli. Emme me voineet sellaista lakia tehdä emmekä hyväksyä. Me halusimme varmistaa tämän uuden ja hyvän ammattikorkeakoulumahdollisuuden alkamisen ja toteuttamisen tässä vaiheessa.

Ed. A u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin kommentoida keskustelua ns. Lahden mallista. Sitähän on todella perusteltu hyvillä koulutuspoliittisilla tavoitteilla, joustavuudella, keveydellä ja ennakkoluulottomuudella. Sellainen se malli varmasti onkin. Toisaalta minusta selvästi Lahden mallin kehittelyn taustalla on ollut se yksinkertainen ongelma, että siellä on yksityinen oppilaitos, joka ei ole ollut halukas kunnallistumaan ja sillä tavalla liittymään yhteen muiden kokeiluoppilaitosten kanssa. Saman tyyppinen tilannehan on myös Kuopiossa. Toisaalta kyllähän Lahden tapaukseen myöskin siten yksityinen ammattikorkeakoulu tai säätiöpohjainen, osakeyhtiöpohjainen antaisi hyvät mahdollisuudet, mutta käytännössä tänä päivänä se ei ole mahdollista, koska eläketilannetta ja kiinteistöjen luovutusehtoja ei ole vielä selvitetty tälle mallille.

Näen kyllä, että samat koulutuspoliittiset ideat, joita Lahdessa on, voidaan yhtä hyvin tavoittaa myöskin yhtenäisen ylläpitäjän mallilla, jos siihen yksityiseltä puolelta tai säätiöpuolelta sitten parin vuoden kuluessa tulee mahdollisuus. Sitä kautta myös elinkeinoelämä voi tulla mukaan rahoittamaan hanketta, jos on halukkuutta. Eli en näe, että nämä sillä tavalla koulutuksen sisällön kannalta ovat ristiriidassa.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aula sen sanoi, mistä tässä kiikastaa, eli hän sanoi, että Lahden tapauksessa ei voitu toteuttaa institutionaalista mallia, koska siellä on yksityinen oppilaitos, joka ei ole halukas kunnallistumaan, valtiollistumaan.

En tiedä, mitä ed. Gustafsson tarkoitti, mutta minä en ota vastuuta aikaisemmista koulupoliittisista päätöksistä, mitä ehkä puolueen aikaisemmat puheenjohtajat ovat tehneet. Tuskinpa on tarkoitettu sellaista peruskoulua, johon aikanaan mentiin. Nythän peruskoulussa ollaan pääsemässä irti siitä pakkoholhouksesta ja tasapäistämisestä, johon se aikanaan 70-luvulla ajautui. (Ed. Gustafsson: Höpö höpö!) Tämä on erinomainen asia. Sitä minä haluaisin, ettei saman tyyppistä asiaa tulisi näihin muihin suuriin koulupoliittisiin uudistuksiin, jotka sinänsä ovat tarpeellisia. On aivan tarpeen ja pakkokin etsiä yhteistyötä teollisuuden ja elinkeinoelämän kanssa, joustavuutta ja uusia rakenteellisia ratkaisuja. (Ed. Gustafsson: Sehän lisättiin siihen hallintomalliin. Kannattaa perehtyä asiaan ja puhua vasta sitten!) Ammattikorkeakoulut ovat hyvä väylä tiedekorkeakouluihin. — Ei esimerkiksi Lahden mallia voida toteuttaa, kun siellä on tämä yksityinen oppilaitos, joka ei ole halukas kunnallistumaan, kuten ed. Aula sanoi.

Ed. S a a r i o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minä pyydän kiittää edustajien osoittamasta myötätunnosta ja neuvosta. Nyt me Lahdessa tiedämme, että kun hallitus keksi paremman hiirenloukun, niin meillehän jää tehtäväksi keksiä nopeampi hiiri.

Ed. A u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nyt ed. Ukkola ei huomannut, että minä olenkin paljon radikaalimpi, mitä hän oletti. Minähän ehdotin, että heti kun eläkekysymykset ja kiinteistöjen luovuttamismahdollisuudet yksityiselle ylläpitäjälle järjestetään, koko Lahden oppilaitosyksikkö voi vaikka yksityistyä kokonaisuutena. Silloin tämän yhden tällä hetkellä ongelmallisen oppilaitoksen asia kyllä selkiintyy. Mainittu ongelma on nyt vain tässä tilanteessa, kun ei ole saatu säädettyä lainsäädäntöä siitä, miten kunnallisen oppilaitoksen opettaja, jos siirtyy yksityisen oppilaitoksen palvelukseen,

säilyttää eläke- ja muut työsuhde-etunsa. Tämä estää nyt järjestelyn toteuttamisen. Valiokunnassa toivomme, että nämä asiat mitä pikimmin saadaan kuntoon, jolloin esteet ed. Ukkolan toivoman mallin taustalta kyllä hälvenevät.

Ed. Lahti-Nuuttila: Arvoisa puhemies! Ed. Ukkolan avausvastauspuheenvuorossaan ilmaisema tietynasteinen kyynisyys vaatii pienen kommentin. Ensimmäiseksi: Siellä, mistä valitaan kansanedustajia, tarvitaan varmasti ammattikorkeakoulua. Toiseksi: Tänä päivänä missään oppilaitosryhmässä jäykkää ei ole koulutuksen toimeenpano, sisältö, vaikka järjestelmä sinänsä siltä näyttäisi. Kannattaa todella käydä perehtymässä eri oppilaitoksiin ja niissä tapahtuvaan koulutukseen.

Arvoisa puhemies! Sivistysvaliokunnan varsinkin sisällöltään mittava mietintö ammattikorkeakouluopinnoista ja niihin liittyviksi laeiksi on erinomainen saavutus. Pysyvän ammattikorkeakoulujärjestelmän luominen Suomeen on ollut tarpeellinen ja kiireellinen. Kovin voimallisia esteitä tai pidäkkeitä ei nyt pitäisi asettaa ammattikorkeakoulujen perustamiselle, toimiluville ohi jo esitettyjen arviointiperusteiden. Luova innostus on sitä luokkaa, että sitä ei saisi tukahduttaa. Tätä uudistusta seurannee kohtuullisella kiireellä myös nuorisoasteen koulutusjärjestelmän uudistaminen, kunhan koulutuspoliittista tahtoa löytyy.

Vaikka sivistysvaliokunta ei ole onnistunut poistamaan hallituksen esityksen ilmiselviä puutteita taloudellisten vaikutusten ja voimavaratarpeiden osalta, tarjoaa lakiesitys valiokunnan korjaamana ja valiokunnan huomauttamin perusteluin riittävän pohjan koulutuksen uudelle aluevaltaukselle. Edessä on joka tapauksessa siirtymäkausi hyviä tuloksia antaneista kokeiluista vakiintuneisuuteen. Mitä lyhyempi se on, sitä parempi.

Sivistysvaliokunta on varsin hyvin ottanut huomioon valtiovarainvaliokunnan lausunnon mietintönsä sisällössä. Huomautettavaa löydän suoranaisesti vain opiskelijan asemaa käsittelevässä kohdassa. Sivistysvaliokunta ei ole kyseenalaistanut edes siirtymäkausiehdotuksella hallituksen esitystä siitä, että ammattikorkeakouluopiskelijoiden opintotuki järjestetään samoin perustein kuin tiede- ja taidekorkeakoulujen opiskelijoilla.

Valtiovarainvaliokuntahan katsoi, että sivistysvaliokunta olisi selvittänyt, onko ammattikorkeakouluopiskelijoiden opintososiaaliset etuudet tarkoituksenmukaista järjestää hallituksen esityksen mukaisesti vai ensivaiheessa keskiasteen opintososiaalisten etuuksien mukaisesti. Selvitys lienee suoritettu perusteellisesti, koska valiokunta on yksimielisesti päätynyt tukemaan hallituksen kantaa.

Valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaoston kuulemien asiantuntijoiden, muun muassa opiskelijajärjestöjen ja eräiden rehtoreiden lausuntojen mukaan hallituksen esitys ja nyt myös sivistysvaliokunnan päätös johtavat todella hankaluuksiin ainakin opiskelijaruokailussa, ilmeisesti myös opiskelijoiden terveydenhuollossa.

Sen lisäksi, mitä hankaluudesta on sanottu jo mietinnössä, lisähankaluutta syntynee siitä, että arvonlisävero kohtelee eri tavoin keskiasteen opiskelijaruokailua kuin korkeakouluopiskelijoiden ruokailua. Kun sivistysvaliokunta toivorikkaana sanoo, että ongelmaan tulee hakea joustavia menettelytapoja, jottei ruokailun järjestäminen vaarannu, ja löytää muitakin puoltavia näkemyksiä hallituksen esityksen mukaisille opintososiaalisten etuuksien järjestämiselle, on siihen nyt tyytyminen.

Samalla on kuitenkin nyt painotettava arvonlisäverolain muutosten yhteydessä esille tullutta selvää tarvetta poistaa arvonlisävero niin kaikelta opiskelijaruokailulta kuin myös työpaikkaruokailulta.

Ed. Gustafsson: Arvoisa herra puhemies! Ed. Ukkola kerkisi lähteä salista pois, hän on niin nopealiikkeinen. Jäin vain odottamaan sitä, milloin ed. Ukkola ehdottaa meidän yliopistojamme yksityistettäviksi sillä tavalla, ettei niillä ole omaa opettaja- ja professorikuntaa, ei omia kiinteistöjä eikä mitään.

Arvoisa puhemies! Minusta on syytä eduskunnan pöytäkirjaan myös todeta se, että paikalla on ministeri Olli-Pekka Heinonen, jonka koulutuspoliittiseen meriittiluetteloon ehkä nyt tulee merkittävin saavutus ammattikorkeakoululain hyväksymisen myötä. Haluan myös kiittää valiokunnan puheenjohtajaa Kirsti Ala-Harjaa mielestäni hyvästä valiokuntamietinnön esittelystä.

Haluan aluksi lähteä liikkeelle siitä, että sosialidemokraatit ajoivat voimakkaasti aikanaan koulutuspoliittisen selonteon yhteydessä eduskunnassa vuosina 90—91 nuorisoasteen ja ammattikorkeakoulukokeilun käynnistämistä. Tämän lain hyväksyminen on meille erittäin tärkeä tapahtuma. Mielestämme Suomen opiskeleva nuoriso tarvitsee ammattikorkeakoulu-uudistuksen. Suomalainen opistoasteen ja ammatilli-

sen korkea-asteen koulutus täyttää kansainväliset mitat pääosin hyvin ja ansaitsee saman aseman kuin muilla vastaavilla koulutuksilla muissa maissa on koulutusjärjestelmässä.

Meidän sosialidemokraattien käsityksen mukaan Suomen ammattikorkeakoulut on rakennettava pääsääntöisesti monialaisiksi, sellaisiksi, jotka pystyvät tarjoamaan uusia poikkialoittaisia opintokokonaisuuksia ja laajat valinnan mahdollisuudet. Suomalainen nuoriso ansaitsee tiede- ja taidekorkeakoulujen rinnalle toisen korkeakouluvaihtoehdon, joka tarjoaa työelämän ammattitaitovaatimusten pohjalta ammattikorkeakoulututkintoihin johtavaa ammatillista korkeakouluopetusta.

Olemme korostaneet vuosien aikana, valmisteluprosessin aikanakin, sitä, miten ammattikorkeakouluihin on voitava edetä tasavertaisesti ammatillista ja lukiotietä. Olemme korostaneet sitä, kuinka ammattikorkeakouluille on taattava ylläpitäjästä riippumatta korkeakoulunomainen itsehallinto ja riittävä taloudellinen itsenäisyys. Puheenvuorossani myöhemmin tulen toteamaan, miten tästä hyvin merkittävästä periaatteesta valitettavasti jo hallituksen esityksessä on vakavalla tavalla lipsuttu.

Arvoisa herra puhemies! Tämä ammattikorkeakoulu-uudistus on mielestäni ilman muuta tämän vuosikymmenen merkittävin koulutuspoliittinen uudistus. Se koskee ja muuttaa koulutusjärjestelmämme lähes kaikkia osia. Ammatillinen koulutusjärjestelmä jakautuu kahtia: toisaalta nuorisoasteelle ja toisaalta korkea-asteelle. Korkeakoulujärjestelmä muuttuu, kun tiede- ja taidekorkeakouluista muodostuvan yliopistosektorin rinnalle tulee ammattikorkeakouluista muodostuva ei-yliopistollinen sektori.

Ammattikorkeakouluilla parannetaan ylimmän ammatillisen opetuksen kansainvälistä rinnastettavuutta. Suomen ammattikorkeakoulut saavat tasavertaisen aseman muiden maiden vastaavien korkeamman opetuksen yksikköjen kanssa. Olemme valiokunnassa asiantuntijoita kuunnellessamme hyvin dramaattisestikin tulleet vakuuttuneiksi siitä, kuinka tärkeää juuri kansainvälisen vuorovaikutuksen takia on saada tämä ammattikorkeakoulu-uudistus ja siihen liittyvä status suomalaisille oppilaitoksille.

Näin siis suomalaiset opiskelijat ja opettajat pääsevät täysipainoisesti hyödyntämään kansainvälisen koulutusyhteistyön mahdollisuudet. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneille avautuu entistä paremmat mahdollisuudet käyttää hyväksi avautuvia eurooppalaisia ja laajempiakin työmarkkinoita. Koulutusjärjestelmämme kansainvälinen kilpailukyky paranee ja toivottavasti koko kansantalouden kansainvälinen kilpailukyky ja kansallinen iskukyky paranevat. Tästä näkökulmasta uudistus siis tulee juuri oikeaan aikaan.

Arvoisa puhemies! Tämän uudistuksen merkittävyyteen nähden olisi ollut kohtuullista, että lain valmisteluun sivistysvaliokunnassa olisi jäänyt hieman enemmän aikaa. Nyt loppurutistus jouduttiin tekemään poikkeuksellisen laajan asiantuntijakuulemisen jälkeen vain muutamassa päivässä. Muutamakin lisäpäivä olisi varmasti selkiyttänyt eräitä asioita ja tehnyt, näin uskon, meidän mietinnöstämme ehkä vieläkin paremman. Nyt eräitä asioita käsitykseni mukaan jäi mietintöön vielä ristiriitaisiksi lopun, aika sähäkkään käsittelyn jäljiltä.

Pääasia kuitenkin on, että päälinja tuli selväksi. Uusi lainsäädäntö antaa mahdollisuuden rakentaa Suomeen kansainvälisesti uskottava ammattikorkeakoulujen järjestelmä, joka muodostuu uusista korkeakouluinstituutioista eikä vanhoista oppilaitoksista.

Arvoisa puhemies! Eräät keskeiset ratkaisut olisi sosialidemokraattisen valiokuntaryhmän ja meidän mielestämme pitänyt tehdä paremmin kuin nyt valiokunnassa tehtiin. Yksi tällainen kysymys koskee ammattikorkeakoulun ylläpitojärjestelmää. Eihän ammattikorkeakoulu voi toimia tehokkaana korkeakouluna, jollei sillä ole yhtä selkeää ylläpitäjää. Ylläpitojärjestelmän rakentaminen on kuitenkin osoittautunut monessa tapauksessa poikkeuksellisen vaikeaksi, koska ammatillisten oppilaitosten ylläpitojärjestelmä on meillä ollut niin hajanainen ja repaleinenkin. Monet ylläpitäjät ovat näyttäneet pitävän kynsin hampain kiinni vanhasta omistuksestaan, kun parhaan mahdollisen kokonaisuuden aikaansaaminen kuitenkin edellyttäisi hynttyiden panemista yhteen.

Ammattikorkeakoulun rakentaminen ja muutoksen aikaansaaminen edellyttävät myös luopumista vanhoista rakenteista. Jyrkimmilläänhän nämä asenteet olivat aikanaan jo ennen tämän lakiesityksen tuloa eduskuntaan, kun puhuttiin ns. tutkinnonanto-oikeusmallista, jossa ei olisi mitään ammattikorkeakoulua muodostettukaan, vaan olisi annettu vanhoille oppilaitoksille tutkinnonanto-oikeus ja lupa nimikyltin vaihtamiseen. Tältä osin hallituksen valitsema linja oli ja on oikea.

Näiden vaikeuksien johdosta valiokunta on joutunut lisäämään lakiin ns. sopimuskoulutus-

pykälän, jonka tarkoitus on antaa siirtymävaiheessa, ennen yhtenäisen ylläpitojärjestelmän muodostamista, lähinnä yksityisille oppilaitoksille mahdollisuus liittyä kunnallisen ammattikorkeakoulun yhteyteen. Täytyy nyt vain toivoa, että hallitukset ammattikorkeakoulujen toimilupia käsitellessään käyttävät tätä mahdollisuutta vain aivan välttämättömissä tapauksissa. Emme saa ajautua siihen tilanteeseen, ja uskallan myös tulkita sivistysvaliokunnankin keskustelut sillä tavalla, että emme toivo tilannetta, jossa ammattikorkeakouluopetusta järjestetäänkin esimerkiksi sadassa sopimusoppilaitoksessa. Sitä varten tätä pykälää ei lakiin ole lisätty.

Toinen tällainen ongelmallinen kysymys oli, ja siksi se jäi, ammattikorkeakoulun rahoituskysymys. Hallituksen esitys ja siihen pitäytynyt sivistysvaliokunnan ratkaisuhan merkitsee, että eri ylläpitäjien ammattikorkeakoulut ovat rahoituksellisesti eriarvoisessa asemassa. Yksityiset ja valtion ammattikorkeakoulut saavat rahoituksen suoraan ammattikorkeakoululle. Kunnallisen ammattikorkeakoulun valtionosuus taas myönnetään kunnalle käyttötarkoitussidonnaisuudesta vapaana, mikä merkitsee, että ammattikorkeakoulun rahoitus jää kunnallisen harkinnan varaan.

Mielestäni ammattikorkeakoulujen rahoitusjärjestelmän tulisi olla kaikille ammattikorkeakouluille yhtäläinen ja ylläpitäjätahosta riippumaton. Sosialidemokraatit sivistysvaliokunnassa näkivät siten, että ammattikorkeakouluille sopisi parhaiten niiden itsenäisyyttä ja autonomiaa korostava, suoraan ammattikorkeakouluille myönnettävä ja maksettava käyttötarkoitussidonnainen rahoitus.

Uskallan arvella myös, että valiokunnan enemmistö lienee ollut tässä asiassa samaa mieltä, vaikka valiokunta sitten joutuikin taipumaan käytännöllisistä syistä hallituksen esityksen mukaiseen ratkaisuun. Tarkoitan näillä käytännöllisillä syillä sitä, että muutoin tämä, uskaltaisinko sanoa, historiallisen tärkeä ammattikorkeakoulu-uudistus olisi voinut juuttua näihin riitoihin ja kiistoihin.

Mutta valiokunta päätti kaukoviisaasti tehdä asiasta hyvinkin tiukan ponnen, jossa se asiallisesti ottaen laittaa kunnat ja kuntayhtymät toimimaan siinä tarkoituksessa, että tähän tarkoitukseen suunnatut rahat myös kanavoituvat ammattikorkeakoululle. Joka tapauksessa tätä kysymystä on erittäin huolellisesti seurattava ja tätä valiokunta edellyttää. Tarvittaessa on muutettava rahoituslain säännökset sellaisiksi, kuin ne olivatkin opetusministeriön varhemmassa valmistelussa eli silloin, kun ne olivat korvamerkityssä rahan käyttöfunktiomuodossa.

Tämä rahoitusasia on niin merkittävä, niin keskeinen juuri sen vuoksi, että näen ammattikorkeakoulut kuitenkin hyvin rinnasteisina suomalaiseen korkeakoulutraditioon. Sen vuoksi myös taloudellisesti olisi tullut tehdä selvemmin korkeakoulunomainen autonomia myös taloudellisessa mielessä. Tämä on asia, joka minua jää nyt lain käsittelyvaiheiden jälkeen harmittamaan. Tulen omalta pieneltä osaltani asiaa seuraamaan, vaalimaan ja tarkkailemaan, että sivistysvaliokunnan ponsi astuu täyteen voimaansa, jos asiassa ei toimita sillä tavalla kuin valiokunta ja lain henki ja sisältö peräävät.

Arvoisa herra puhemies! Haluan kajota lyhyesti teknikkokoulutukseen monestakin syystä, ei vähiten sen vuoksi, että teknikkokoulutuksella on suomalaisen yhteiskunnan rakentamistyössä ollut hyvin suuri merkitys. Hyvät ammattimiehet, teknikot ja rakennusmestarit ovat tämän hyvinvoinnin pohjan luoneet. On siinä metsureitakin tarvittu, ed. Aittoniemi.

Teknillisellä alalla ylimmän ammatillisen opetuksen rakenne on kaksiportainen muodostuen opistoasteen teknikkokoulutuksesta ja ammatillisen korkea-asteen insinöörikoulutuksesta. Hallituksen lakiesityksen mukaan tutkintorakennetta on tarkoitus kehittää niin, että ammatillisen korkea-asteen tutkinnot kehitetään kauttaaltaan ammattikorkeakoulututkinnoiksi.

Monet sivistysvaliokunnassa kuullut asiantuntijat esittivät, että myös teknikkokoulutus tulisi kehittää ammattikorkeakoulututkintoon johtavaksi koulutukseksi. Olen henkilökohtaisesti myöskin tätä mieltä. Sivistysvaliokunnan mietinnössä asiasta todettiin, että teknikkokoulutuksen asema suhteessa ammattikorkeakoulututkintoihin tulee pikaisesti selvittää. Mielestäni tulee vakavasti harkita, että ammattikorkeakoulu voisi järjestää teknikkokoulutusta. Näin senkin vuoksi, että meillä Suomessa hyvin korkeatasoiset teknilliset oppilaitokset, jotka kuitenkin insinöörikoulutuksen kautta tulevat ammattikorkeakoulun pohjaksi, ovat ainoa oppilaitosmuoto, jossa järjestetään vain opistoasteen ja ammatillisen korkea-asteen koulutusta eikä lainkaan peruskoulun jälkeistä toisen asteen ammatillista koulutusta. Teknikkokoulutuksen ja insinöörikoulutuksen kahtiajako saattaisi johtaa moniin suuriin käytännöllisiin ongelmiin ja keinotekoisiin ratkaisuihin.

Arvoisa herra puhemies! Täällä jo ed. Väistö minusta hienolla tavalla huomioitsi valiokuntamme puheenjohtajan Kirsti Ala-Harjan puheenvuorosta sen, miten valiokunta oli kiinnittänyt huomiota tähän nuorisoasteen ammatilliseen koulutukseen. Haluan myös omassa puheenvuorossani kiinnittää huomiota siihen, että tämän ammattikorkeakoulu-uudistuksen toimeenpanon yhteydessä ei saa laiminlyödä ja unohtaa nuorisoasteen ammatillisen koulutuksen kehittämistä. Haluan myös perätä sitä, miten nuorisoasteen ammatillisen koulutuksen vetovoimaa mm. suhteessa lukioon on pidettävä yllä ja parannettava laaja-alaistamalla ja monipuolistamalla koulutusta. Me sosialidemokraatit olemme sitä mieltä, että tavoitteeksi tulisi asettaa tasavertaisesti kaikilla aloilla pääsääntöisesti kolmivuotinen koulutus. Tämä mielestämme edesauttaisi myös ammattikorkeakoulu-uudistuksen kansainvälistä rinnastettavuutta ja uskottavuutta, koska tällöin ammattikorkeakoulujen pohjakoulutus vastaisi laajuudeltaan kaikin osin paitsi tiede- ja taidekorkeakoulujen pohjakoulutusvaatimusta myös vallitsevaa kansainvälistä käytäntöä korkeakoulukelpoisuuden edellytyksistä.

Arvoisa herra puhemies! Puutteistaan huolimatta valiokunnan mietintö antaa tukevan pohjan ammattikorkeakoulu-uudistuksen käynnistämiselle, kaikkia kysymyksiä kun ei kuitenkaan mietinnöllä kuten ei hallituksen esityksellä käään, ratkaista. Kysymys on tästä eteenpäin nyt prosessista, johon on syytä uskoa ja luottaa, että lopputulos on hyvä.

Ammattikorkeakoulujärjestelmän laajuus jää edelleen epäselväksi. Seuraavan hallituksen aikana on kuitenkin toimilupien käsittelyn pohjaksi pakko ratkaista, mikä osa nykyisestä opistoasteen koulutuksesta siirtyy ammattikorkeakoulututkintojen järjestelmään. Niin ikään tulee ratkaistavaksi siirtymävaiheen pituus. Mielestäni liian pitkä toimeenpanovaihe, jonka aikana samoilla aloilla valmistutaan sekä opistotutkintoon että ammattikorkeakoulututkintoon, saattaa vaikuttaa haitallisesti ja vinouttavasti koulutusjärjestelmän kehitykseen. Sen vuoksi ainakin henkilökohtaisesti toivon, että siirtymäkausi olisi melko lyhyt. Haluan myös tuoda esille, että siirtymäkaudenkin ongelmien lieventämiseksi on harkittava, onko ammattikorkeakoulukokeilua samanaikaisesti laajennettava eräänlaisena uudistuksen esiharjoitteluvaiheena.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Murikan rehtori, kansanedustaja Gustafsson, on kovin tohkeissaan, ja varmaan ihan oikeasta asiasta. Minä kyllä haluan todeta, että tämä koko ammattikorkeakouluajatus on tietynlainen illuusio, toisin sanoen arvostettavuutta pyritään parantamaan liittämällä siihen tuo korkeakoulu-sana, eikä koulutus sellaisenaan käytännössä muutu miksikään. Tästähän tässä on kysymys, koska korkeakoulu-sana on niin mahdottoman hieno. Se oli ihan samalla tavalla, kun kersantit armeijassa kyllästyivät ikuiseen aliupseerinimikkeeseen, niin alettiin puhua toimiupseereista ja sielläkin vähän korkeammasta koulutuksesta.

Tällä saatetaan muodollisesti saattaa suomalainen koulutus kansainvälisesti vertailukelpoiseksi, mutta minä haluaisin kuulla, millä tavalla tämä ammattikorkeakoulu lisää ammatillista pätevyyttä ja koulutusta olemassa olevaan nähden. Jos vain lyödään jonkin opiston oven päälle lappu, että tässä on se ja se korkeakoulu, miten se lisää ammatillista pätevyyttä ja millä tavalla? Tässä on unikuvasta kysymys, eikö totta, ed. Gustafsson, aika paljolti? Olenko minä taas väärässä? (Ed. Lahti-Nuuttila: Edustaja on lukenut harvinaisen hyvin mietinnön!) — Niin, ei tarvitse mietintöjä lukea, kun kuuntelee vain täällä, ettei harhaile pitkin kaupunkia silloin, kun istutaan täällä, kyllä tässä talossa oppii tyhmempikin. Mutta kysymys on siitä, että tälle annetaan liian suuri arvo vain nimikkeen perusteelle. Minä haluaisin tietää, mikä mutterioppi tulee paremmaksi sillä, että nimikkeeksi oven päälle tulee ammattikorkeakoulu.

Ed. A l a - H a r j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Gustafsson pelkäsi, että sopimusopetuksella oppilaitosten määrä lisääntyy tai menetetään hallinta, niitä tulee liian runsaasti. Uskon kuitenkin, jos laki toteutuu sillä tavalla kuin se on kirjoitettu, että valtioneuvosto antaa luvan vakinaistamisen yhteydessä myös sopimuskoulutuksesta. Silloinhan asia on valtioneuvoston hanskassa.

Toisaalta laadun arviointi, ed. Aittoniemi, on juuri se uusi asia, millä laatua nostetaan, ettei ammattikorkeakouluksi pääse vain kylttiä vaihtamalla. Laatu ratkaisee. Tulee arviointiryhmä, joka arvioi jokaisen koulun. Meillä on jo nyt arvioitu kaikki ammattikorkeakoulukokeilut. Siinä täytyy olla illuusiota. Olen sitä mieltä, kun täällä ed. Lahti-Nuuttila sanoi, että innostusta olemassa, että tämän innostuksen pitääkin nyt antaa toimia, ettei sitä latisteta sillä, että lakia siirretään, vaikka siinä on puutteita ja vaikka

ylläpitojärjestelmää, niin kuin ed. Gustafsson sanoi, ei saatu täällä ratkaistua. Minusta juuri nyt pitäisi asiaa viedä eteenpäin, kun on innostusta ja illuusiota, ja kun meillä on laadun arviointi, jolla pidetään laatu korkeana, ja vakinaistetaan vain sellaisia, joilla on riittävä taso.

Ed. Väistö (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Gustafsson toivoi, että siirtymävaihe jäisi mahdollisimman lyhyeksi. Samaa sopii toivoa varmastikin koko eduskunnan toivomuksena, niin että siirtymävaihe, uudistuminen ammatillisen koulutuksen kentässä ei vaikeuttaisi kokonaisuuden toimintaa, vaan että todella päästään tähän uuteen järjestelmään, josta ed. Aittoniemi ei ole vielä päässyt perille, mitä se käytännössä on. Kyllä siinä varmasti on mielikuviakin ja sitä, että luodaan sellaista innostusta, että saadaan opettajien omaa pätevyyttä parannettua ja saadaan koulutuksen sisältöä parannettua ja luodaan ylipäätänsä uutta kekseliäisyyttä, osaamista ja ammattiin paneutumista. Kaikki tämä on varmasti tärkeää. Tämä tähtää juuri ammattitaidon kohottamiseen. Tärkeää siinä on myös monialaisuus, niin kuin ed. Gustafsson totesi, eri koulutusalojen poikkikulkevat yhteydet.

Minulle on jäänyt epäselväksi, mikä tässä vaiheessa, kun vakinaistetaan ensimmäisiä ammattikorkeakouluja, tulee olemaan yliopistoyhteyden merkitys. Hallituksen esityksen perusteluissahan todetaan, että mieluummin vakinaistetaan siellä, missä ei ole yliopistoa. Kokeilua aloitettaessa pidettiin sitä etuna, mutta mietinnössä eikä keskusteluissa tähän ei ole kiinnitetty vielä huomiota, eli ei ole evästetty vielä tässä asiassa.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemen huumorilla esitettyihin kommentteihin ei tietysti kannattaisi oikein totisesti vastata. Itse asiassa, jos ed. Aittoniemi malttaa kuitenkin kuunnella, niin suosittelen iltalukemiseksi Suurta illuusionia.

Mutta aivan kuten tässä todettiin, kokeilussa olleet ammattikorkeakoulun opettajat ovat nostaneet omaa koulutustasoaan hyvin merkittävästi. Se on yksi tämän uudistuksen ehdoton edellytys. Täällä todettiin jo kansainvälistyminen, sen tuomat haasteet, poikkitieteellisyys ja monialaiset ammattikorkeakoulut.

Ed. Aittoniemi voisi joskus tulla Pirkanmaan kansanedustajien yhteiskokouksiin, joissa on selvitetty mm. Tampereen ammattikorkeakouluhankkeen merkitystä, jossa Kurun metsäopisto, erittäin kansainvälistynyt insinöörialan opisto, Tampereen teknillinen oppilaitos, taiteen ja viestinnän oppilaitos ja kauppaoppilaitos muodostavat tällaisen ammattikorkeakoulun. Ed. Aittoniemi voi hyvin kuvitella, että teidän lapsenne voisivat sieltä valita sen tyyppisiä oppiaineita, jotka tuovat uuden modernin ammattitaito-osaamisen, jota tulevaisuuden työelämä edellyttää. Se on ihan jotakin vallan muuta kuin se sinällään arvostettu, tavallaan yksiulotteinen koulumuoto, jota edustajat Aittoniemi ja Gustafssonkin ovat aikanaan käyneet. Meillä ei ole ollut mahdollisuutta valita sillä tavalla monipuolista työ—ammattitaito-kokonaisuusohjelmaa, mihin ammattikorkeakoulu-uudistus tähtää. Jos ed. Aittoniemi istuu täällä ja kuuntelee, niin oppii tästä asiasta paljon.

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kyllä minä ihan tosissani olen sikäli, että kun tässä liikutaan tietyllä ammattiopillisella tasolla, opistotasolla jne., niin totta kai niiden yhteistyö ja kulkeminen tässä suunnassa on ihan oikein. Mutta minkä takia se kyltti täytyy lyödä? Se on illuusio, joka nostaa omaa mieltä, että me korkeakoululaiset. On harmittanut mahdollisesti, kun joku on käynyt korkeakoulun ja meidän poikamme on käynyt vain opistotasoisen koulun. Nyt halutaan nostaa se korkeakouluksi. Minä vaan kysyn, löytyykö sieltä ammatillisen pätevyyden pohjia, vai riittääkö vain se, että Kurun metsäopistoonkin tulee kyltti: Tampereen ammatillisen korkeakoulun Kurun sivupiste? Auttaako se mitään, jos ei tule minkäänlaista opillista lisäystä tähän hommaan?

Tämä on illuusiota. Eli tuntuu mukavalta, kun sanoo, että meidän poikamme käy korkeakoulua ja teidän poika kävi aikoinaan opiston. Tästä tässä on kysymys. Tätä minä, ed. Gustafsson, tarkoitan, että pitää saada myös opillista, ammatillista ja sivistyksellistä tason korotusta tähän, eikä pelkästään kylttiä lyödä Tampereen teknilliseen oppilaitokseen, että tässä on Tampereen ammatillinen — ja isoilla — korkeakoulu. Tästä on kysymys.

Ed. Ala-Harja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti ed. Aittoniemelle, että onhan tässä yksi sellainen etu, että EU:ssa on vastaava tutkinto ja silloin myös suomalaiset nuoret ovat samassa kilpailuasemassa, kun he ovat suorittaneet ammattikorkeakoulun.

Ei se ole pelkästään illuusio, vaan siinä myös ammatillisen tiedon taso nousee, taidon taso nousee, kansainvälisyys nousee ja siellä on jatkuva kontrolli, jota ei aikaisemmin kouluissa ole ollutkaan, laadun arviointi. Jos laatu ei ole riittävän korkea, niin vakinaisen ammattikorkeakoululuvan voi menettää.

Ed. A u l a : Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemelle voisi todeta neuvona, että voisi olla paikallaan näin vielä ennen vaaleja järjestää vierailu Pirkanmaan ammattikorkeakouluun, niin pääsisitte tutustumaan, millä tavalla opetus on siellä uudistunut.

Kuten valiokunnan puheenjohtaja totesi, niin tämä ammattikorkeakoululainsäädäntö on varmasti tämän eduskunnan merkittävin koulutuspoliittinen ratkaisu. Sehän tarkoittaa käytännössä nykyisen opistoasteen askel askelelta etenevää uudelleenjärjestelyä ja opetuksen tason nostamista.

Tällä uudistuksella halutaan nimenomaan lisätä ammatillisen koulutuksen vetovoimaa niin, että se kykenee kilpailemaan oppilaista tiedekorkeakoulujen kanssa. Siinä ed. Aittoniemi tavallaan oli oikeassa. Lisäksi se parantaa suomalaisen ammatillisen koulutuksen kansainvälistä vertailtavuutta, sillä kuten on tullut esille, muissa Euroopan maissa vastaava ammatillinen koulutus on nykyisin osa korkeakouluja, ja lisäksi vielä uudistuksella verkostoidaan yhteistyöhön nykyistä hajanaista oppilaitosverkostoa.

Kaikkein tärkeimpänä mahdollisuutena näen kuitenkin sen, että tällä uudistuksella ammattikoulutus tuodaan lähelle työelämää ja sen tarpeita. Uudistus vahvistaa ammattikoulutusta alueellisena elinkeinoelämän erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten yhteistyökumppanina. Uusien työpaikkojen syntyminen on jatkossa yhä enemmän sidoksissa juuri osaamiseen, luovuuteen ja yrittämiseen.

Ottaen huomioon tämän uudistuksen merkityksen olen kyllä hieman pettynyt sivistysvaliokunnan tapaan käsitellä tätä asiaa aivan sen loppuvaiheessa. Ed. Gustafssonkin viittasi kiireeseen. Mietintö runnattiin kokoon yhdessä kokouksessa, mistä syystä se ei ole kyllä aivan selkeä eikä kaikilta osin johdonmukainenkaan. Siinä on joitakin vähän oraakkelimaisia kannanottoja, joista ehkä ulkopuolisen on vaikea saada selvää, mitä on oikeastaan tarkoitettu.

Ammattikorkeakoululaissa on valittu ns. asteittaisen etenemisen tie. Vakinaisia ammattikorkeakouluja perustetaan vähitellen eikä kertarysäyksellä ja perusteluna tälle on laadun ja korkean tason varmistaminen. Asteittain eteneminen on ymmärrettävää ottaen huomioon tarve kulkea opetuksen laadun parantamisen tahdissa. Tästä syystä kuitenkin monet perusvalinnat koulutusjärjestelmän tulevaisuuden kannalta jäävät auki. Nämä ovat opistoasteen tulevaisuus, oppilaiden määrä, jotka tulevat ammattikorkeakouluopetuksen piiriin, sekä ne alat, jotka tulevat ammattikorkeakouluopetuksen piiriin.

Tästä voi aiheutua kyllä myös ongelmia. Oletetaan esimerkiksi, että saman läänin teknisistä, kauppa- tai sosiaali- ja terveydenhuollon oppilaitoksista toinen kuuluu ammattikorkeakouluun ja toinen ei. Jos siirtymäkausi on kovin pitkä, voi käydä niin, että oppilaat ja opettajat alkavat vähitellen siirtyä ammattikorkeakoulun oppilaitokseen ja toinen oppilaitos tavallaan näivettyy. Tämä ei kai kuitenkaan liene uudistuksen tarkoitus. Siirtymäkauden aikana lisäksi samalta alalta valmistuu työelämään sekä tavallisen opistotutkinnon että ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita. Tämäkään ei voi olla pysyvä tilanne. Tästä syystä siirtymäkauden lopulliseen ammattikorkeakoulujärjestelmään tulee minunkin mielestäni olla mieluummin lyhyt kuin pitkä. Sivistysvaliokunta myös painotti tätä mietinnössään. Oecd:n arvioitsijat ovat suosittaneet noin viiden vuoden siirtymäkautta. Ministeriön eräissä arvioissa on ollut esillä jopa kymmenen vuoden siirtymäkausi. Mielestäni se on ehdottomasti liian pitkä aika ottaen huomioon mahdolliset ongelmatilanteet.

Nykyisen opistoasteen tulevaisuus ja alat, joilla ammattikorkeakouluun siirrytään, on ratkaistava mahdollisimman pian. Se selkeyttäisi tilannetta oppilaiden ja opettajien kannalta. Mitään alaa ei lähtökohtaisesti pidä sulkea pois ammattikorkeakoulusta. Sivistysvaliokunnalla ei näiden perusasioiden täsmentämiseen ollut aikaa eikä käytännön mahdollisuuksiakaan. Katseet kohdistuvat siis opetusministeriöön ja valtioneuvostoon päin. Toivottavasti siinä vaiheessa, kun ensimmäisiä lupia myönnetään, on näihin perusasioihin saatu jo tarkennusta.

Nykyisiä kokeiluja tullaan jatkamaan joka tapauksessa. Mielestäni on hyvä, että valiokunta kokeilujen osalta otti kannan, jonka mukaan myös kokeiluja voidaan käyttää hyväksi siirtymäkauden ongelmien lievittämisessä. Olen samaa mieltä ed. Gustafssonin kanssa siitä, että ei tule sulkea pois sitä, että kokeiluja laajennetaan, niiden piiriin otetaan uusia oppilaitoksia. Se voi olla apuna eräänlaisena pehmeänä laskuna tässä

siirtymäkauden tilanteessa, jos lopullisesta ammattikorkeakoulujen laajuudesta ja kattavuudesta ei nopeasti päästä yhteisymmärrykseen.

Siirtymäkauden aikana on myös ratkaistava, miten järjestetään nyt ammattikorkeakouluoppilaitosten sisällä ollut nuorisoasteen koulutus. Nuorisoasteen koulutuksen tulevaisuus ratkeaa tavallaan tämän kolikon toisena puolena ja ilmeisesti niidenkin oppilaitosten on jollakin tavalla verkostoiduttava yhteen. Käytännössä on kuitenkin varmistettava mahdollisuudet käyttää samoja tiloja, laitteita ja opettajiakin.

Valiokunnan tekemä olennaisin pykälämuutos on 26 §:ään otettu säädös sopimuskoulutuksesta, josta tässä istunnossa on jo laajasti keskusteltu. Tämähän räätälöitiin nimenomaan Lahden ja toisaalta Kuopion ongelmiin. Näissä ammattikorkeakoulukokeiluissa on mukana yksityisiä oppilaitoksia, jotka eivät toisaalta ole olleet halukkaita liittymään kunnalliseen ylläpitäjään. Yksityinen osakeyhtiö tai säätiö ei sekään ole ollut vielä realistinen vaihtoehto ammattikorkeakoulun ylläpitäjänä, koska juuri eläkeasiat ja omaisuuden luovutusmahdollisuudet valtiolta yksityiselle ylläpitäjälle ovat vielä ratkaisematta.

Olin itsekin pitkään kahden vaiheilla siinä, hyväksyäkö esitetty yhteen ylläpitäjään tähtäävä malli vai antaako mahdollisuus myös Lahden väljemmälle ns. konsernimallille. Nähdäkseni ministeriön esitys kuitenkin hyvin turvaa myös Lahden mahdollisuudet, ja kun nämä käytännön asiat tulevat kuntoon, voidaan todella Lahdessa muodostaa vaikka yksityinen ylläpitäjäyhteisö, jota elinkeinoelämä voi rahoittaa, jos haluaa. Lahden koulutuspoliittiset tavoitteet voitaisiin toteuttaa ihan hyvin myös yhtenäisellä omistuspohjalla, jos tämä käytännössä lähivuosien aikana tulee helpommaksi.

Mielestäni on hyvä, että valiokunta edellyttää, että Lahden tapaisia malleja vielä selvitetään. Koska siirtymäkausi kuitenkin on edessä, myös erilaisia ratkaisuja voidaan ajatella. Muissa kysymyksissä kuten hallintomallin osalta tai rahoituksen ohjaamisessa valiokunta on pysytellyt hallituksen esityksen kannalla. Se on varmasti ollut järkevä tie ajatellen sitä, että vakinaistamisprosessi kuntien kannalta voidaan joustavasti hoitaa.

Mielestäni oli hyvä, että valiokunta lisäsi erityisopetusta koskevan pykälän lakiesitykseen.

Esityksen mukaan ammattikorkeakouluopiskelijat todella siirtyisivät korkeakoulujen opintotuen piiriin. Tämä herätti keskustelua siksi, että opiskelijajärjestöjen mielipiteet jakaantuivat. Kaksi järjestöä esitti pysymistä keskiasteen opintotuessa ja yksi kannatti hallituksen esitystä. Näytti siltä, että opiskelijoiden huolta herätti erityisesti ruokailun järjestäminen jatkossa. Kuitenkin valiokunta päätti yksimielisesti asiaa eri puolilta pohdittuaan ja painoteltuaan, että ammattikorkeakouluopiskelijat kuitenkin tulisivat yliopisto-opiskelijoiden opintotuen piiriin. Tässä yksi painokas puheenvuoro oli Kelan opintotukikeskuksen puheenvuoro. He puolsivat tehtyä ratkaisua. Rahallisesti tämä ei ole opiskelijoille nykyistä tilannetta huonompi vaan hyvin saman tasoinen. Erityisen tärkeää oli se, että yliopisto-opintotuen myötä tulee mahdollisuus saada kesäopintotukea, mikä on käytännössä näissä ammattikorkeakouluopinnoissa ollut ongelma, koska sitä ei ole voinut saada. Tämä tuli esille erityisesti Kelan opintotukikeskuksen puheenvuorossa. Ilmeisesti oli niin, että opiskelijajärjestöt, jotka olivat ottaneet kantaa, eivät tästä käytännön ongelmasta, joka oppilaitoksissa oli koettu, olleet oikeastaan niin hyvin perillä.

Lopuksi, arvoisa puhemies, ammattikorkeakoulu ei todellakaan ole mikään pikku yliopisto vaan itsenäinen korkea-asteen oppilaitos. Valiokunnan mietinnössäkin tulee esille se, että ammattikorkeakouluopiskelijoiden ei toivota ensisijaisesti hakeutuvan jatko-opintoihin yliopistoihin. Kuitenkin jatkuvan opiskelun periaatteen vuoksi olisi paikallaan täsmentää ammattikorkeakoulututkinnon sekä erityisesti alemman korkeakoulututkinnon välistä vertailtavuutta. Ylipäätään tutkintorakenteita on tarpeen selkeyttää varsinkin kaupan alalla, jossa tämän jälkeen tutkintojärjestelmä on turhankin pienipiirteinen. Siellä on erikseen merkantti, merkonomi, ammattikorkeakoulumerkonomi, ekonomi ja kauppatieteen maisteri, eli kieltämättä voi olla niin, että työnantajan on hyvin vaikea tästä monimutkaisuudesta saada selvää.

Ed. V ä i s t ö : Arvoisa puhemies! On hyvä, että ammattikorkeakoululaki on saatu tähän eduskuntaan ja saadaan nyt valmiiksi. Tätä on odotettu niissä maakunnissa ja kaikkialla, missä ammattikorkeakoulukokeiluja on. On odotettu myös sitä, että päästään toteuttamaan vakinaistamisia.

Sivistysvaliokunta on hyvin kiinnittänyt huomiota niihin perusteisiin, joilla toimilupia voidaan myöntää. Ensisijaisena perusteena tässä nähdään koulutuspoliittinen tarve. Minusta se on hyvä peruste. Esimerkiksi Pohjois-Karjalaa ajatellen voi todeta, että siellä ammattikorkea-

koulu pitää sisällään kaupallista koulutusta ja teknistä koulutusta, jota ei ole Joensuun yliopiston piirissä.

Kun opetusministeri Olli-Pekka Heinonen on myös paikalla, olisi ollut hyvä kuulla vähän jatkosuunnitelmista, millä tavoin toimilupien vakinaistaminen etenee. Nythän odotetaan, että lain valmistuttua kevätkorvalla vakinaistamisratkaisuja ryhdyttäisiin tekemään. Kun äsken mainitsin myös yliopistoyhteydestä, olisi hyvä kuulla, miten opetusministeri suhtautuu tähän kysymykseen. Minusta ei saisi olla este, että samalla alueella toimii myös yliopisto. Pikemminkin sen pitäisi olla rikkaus, niin kuin alun alkaen näitä kokeiluja käynnistettäessä aivan selkeästi nähtiin.

Opetusministeri H e i n o n e n: Arvoisa puhemies! Haluan aluksi omalta osaltani kiittää valiokuntaa perinpohjaisesta työstä, mikä ammattikorkeakoululain käsittelyn yhteydessä on tapahtunut. On ollut mielestäni välttämätöntä, että tämän kaltainen laaja asiantuntijakuuleminen, mikä on käyty läpi, on toteutettu, jotta näin tärkeä Suomen koulutusjärjestelmää koskeva uudistus voidaan viedä läpi. Mielestäni on myös hyvin tärkeää, että näin merkittävässä koulutuspoliittisessa kysymyksessä on kyetty löytämään pääsääntöisesti hyvin laaja poliittinen yksituumaisuus, mikä on ollut tapana aikaisemmin, kun koulutusjärjestelmän kannalta isoja ratkaisuja on tehty. Erityisellä mielihyvällä haluan yhtyä niihin näkemyksiin, mitä valiokunnan mietinnössä on koulutuksen laadun ja tason nostamisen korostamisesta ja myös arviointijärjestelmän luomisesta.

Tässä keskustelussa niin kuin kaiken kaikkiaan ammattikorkeakoulujärjestelmän luomisessa eniten keskustelua herättänyt kysymys on ollut kysymys ylläpitopohjasta. Sen osalta olen entistä vakuuttuneempi siitä, että ratkaisu edetä niin, että ammattikorkeakoululla tulee olla yksi yhteinen ylläpitäjä, on oikea ratkaisu. Kun valiokunnan käsittelyn aikana lähti liikkeelle huhu siitä, että Lahden malliin perustuva keskusyksikköajattelu voisi toteutua, eri puolilla Suomea lähti liikkeelle hankkeita, joissa entiseen ammattikorkeakouluun tai sen kokeilussa olevaan yksikköön tai hankkeeseen, jota oli jo pidempään valmisteltu, haluttiin liittää kaikki maakunnan ammatillista koulutusta antavat oppilaitokset. Tämän kaltaisessa ratkaisussa olisi todella ollut kysymys sen kaltaisesta kyltinvaihdosuudistuksesta, johon ed. Aittoniemi viittasi. Siinä mielessä ne pelot, joita tämän kaltaista mallia kohtaan oli tunnettu, myös käytännössä osoittautuivat tosiksi. Se olisi tarkoittanut hyvin pitkälle tämän järjestelmän lahoamista kokonaan käsiin. Jos hakemukset tosiaan olisivat olleet tämän sisältöisiä, myös valtioneuvoston olisi ollut hyvin vaikea rakentaa niistä sen kaltaisia, jotta ne olisivat toteuttaneet lain hengen ja tarkoituksen.

Kun ed. Ukkola kritisoi sitä, että tämä laki estää yksityisen ammattikorkeakoulun syntymisen, sen osalta haluan todeta, että hallituksen esitys lähtee siitä, että pääsääntöisesti ammattikorkeakoulun ylläpitäjänä voi toimia joko yksityinen tai kunnallinen ylläpitäjä. Uskon, että meillä tulee yksityisiä ammattikorkeakouluja myös käytännössä olemaan.

Se tosiasia, minkä ed. Aula on hyvin asiantuntevasti tuonut esille, että eläkevastuukysymyksistä ja toisaalta kiinteistöjen luovuttamiskysymyksistä johtuen sen kaltaisen yksityisen ylläpitäjäpohjan syntyminen, johon tulisi mukaan entisiä kunnallisia oppilaitoksia, on nähty paikallisesti tässä vaiheessa kovin vaikeana. Mitään laillista estettä sille, ettei tämän kaltaisia yksityisiä ylläpitopohjia olisi voinut syntyä, ei ole ollut olemassa. Ainoastaan paikallisesti on nähty, että ei ole haluttu ottaa niitä eläkevastuita kokonaan uuden ylläpitäjän kannettavaksi, mitä siitä olisi seurannut. Todellakaan mitään estettä myöskään yksityisen ylläpitopohjan syntymiseen tässä hallituksen esityksessä ei ole ollut.

Mielestäni ed. Ala-Harja hyvin kuvasi sitä, että ylläpitomalli, mikä tässä on ratkaistu, on turvallinen ratkaisu, kun ollaan sen kaltaisessa tilanteessa, jossa luodaan myös kokonaan uutta osaa koulutusjärjestelmään. On hyvä, että valiokunnan edellyttämällä tavalla selvitetään muita ylläpitomahdollisuuksia, jotka myöhemmin voivat tulla kyseeseen, mutta mielestäni järjestelmän luomisen ja onnistumisen kannalta valittu tie on tässä vaiheessa ainoa mahdollinen.

Ed. Lahti-Nuuttila viittasi kysymykseen siitä, miten ruokailuun liittyvät opintososiaaliset etuudet jatkossa tulevat toteutumaan ja miten esimerkiksi suhde arvonlisäverotukseen tiedekorkeakouluopiskelijoiden ruokailun ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden ruokailun osalta toteutuu. Tämä kysymys on aiheellinen. Jos tilanne toteutettaisiin tavallaan nykyisellään, siinä olisi epätasa-arvoinen kohtelu. Tämä on asia, joka täytyy ottaa huomioon silloin, kun vuoden 96 budjettia valmistellaan, jotta silloin, kun syksyllä 96 ensimmäiset ammattikorkeakouluopiskelijat ensimmäistä ateriaansa syövät, kohtelu tiedekorkeakoulujen osalta on saman kaltaista.

Opetusministeriö on yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa neuvotellut sen kaltaisesta selvityshankkeesta, jossa terveydenhuoltoon liittyvät ongelmakysymykset ratkaistaan. Siinä tilanteessa myös ratkaistaan se, onko Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiöllä mitään asemaa ammattikorkeakouluopiskelijoiden terveydenhuollon järjestämisessä.

Ed. Gustafsson toi esille näkemyksen siitä, että sopimuskoulutuspykälää, joka valiokunnan käsittelyn aikana eduskuntaan tuli lisättynä pykälänä, käytettäisiin ainoastaan äärimmäisessä tapauksessa. Tähän haluan todeta sen, että näin on tarkoitus tehdä. Pykälää on tarkoitus käyttää ainoastaan siihen tarkoitukseen, mihin se on luotu, ja se tarkoitus nimenomaan liittyy ylläpitämisjärjestelmän ongelmallisiin tilanteisiin silloin, kun eläkevastuu- ja kiinteistön luovutuskysymyksistä johtuen yksityisen tahon mukaan tuleminen ei ole ollut käytännössä mahdollista. Myös on tarkoitus, että kun nyt lähdetään laatimaan hakuohjeita ammattikorkeakoulun vakinaista lupaa hakeville tahoille, myös selvästi tuodaan esille se, mitä tarkoitusta varten tämä pykälä on käytännössä olemassa.

Sekä ed. Väistö että ed. Gustafsson toivat esille kysymyksen toisen asteen muusta ammatillisesta koulutuksesta, mikä on sen tulevaisuus jatkossa. On totta, että kun tavallaan tämä vaihe ammatillisen koulutuksen uudistamisesta on saatu toteutettua, on erityistä huomiota sen jälkeen kiinnitettävä nuorisoasteen ammatilliseen koulutukseen, joskin on myös muistettava se, että kyllä ammattikorkeakoulu-uudistuksen toteuttaminen lisää varmasti kokonaisuudessaan ammatillisen koulutuksen vetovoimaa ja ammatillisen väylän houkuttelevuutta. Siinä mielessä uskon vakaasti, että se myös kehittää itse asiassa nuorisoasteen ammatillista koulutusta, eikä pelkästään näin siitä syystä, että ammattikorkeakoulu lisää vetovoimaa, vaan myös uskon, että ne opetuksen kehittämisen ja opetuksen sisällön ja menetelmien kehittämishankkeet, joita ammattikorkeakoulussa on toteutettu, myös säteilevät myönteisesti muuhun ammatilliseen koulutukseen.

Ed. Aittoniemelle haluaisin todeta, että ehkä tämän uudistuksen suurin haaste on se, että nimenomaan mitään kyltinvaihdosuudistusta tästä ei tule. (Ed. Aittoniemi: Vaara on!) — Varmasti tämä vaara on olemassa, mutta kyllä se vaara on myöskin hyvissä ajoin tiedostettu ja sitä lähdetty torjumaan. Meillä on ollut ammattikorkeakoulujen kokeilujen seurantaa varten erillisryhmä, joka on jatkuvasti kiertänyt ammattikorkeakoulukokeiluja ja arvioinut, miten laadun ja koulutuksen tason nostamisessa päästään eteenpäin. Samoin on toteutettu useita kansainvälisiä arviointeja, joissa arvioidaan nimenomaan näitä samoja asioita. Esimerkiksi Suomen korkeakoulupolitiikkaa arvioineet Oecd:n arvioitsijat totesivat, että jo tässä vaiheessa kokeilussa on kyetty saavuttamaan huomattava koulutuksen tason ja laadun nosto.

Nyt on asetettu myöskin asiantuntijaryhmä, jonka tehtävä on ollut konkretisoida ne hallituksen esityksessä olevat vakinaistamiskriteerit, arviointikriteerit. Väliraportti parisen viikkoa sitten on jo luovutettu, ja nyt kun tämä lakiesitys etenee, yksityiskohtaiset hakuohjeet ja ohjeet siitä, mitä kriteereitä erityisesti painotetaan, kun ensimmäisiä ammattikorkeakouluja vakinaistetaan, tullaan myöskin julkaisemaan.

Ed. Väistö kysyi, mitä merkitystä yliopistoyhteydellä on ammattikorkeakouluja vakinaistettaessa. Yliopistoyhteys on ollut koko kokeiluvaiheen alusta lähtien ja myöskin edelleen yksi kriteeri, jota ammattikorkeakoulujen laadullista ja opillista kehittymistä seurattaessa arvioidaan. Näin tulee olemaan siinäkin vaiheessa, kun todellakin ammattikorkeakouluja vakinaistetaan. Se, että on toimiva yhteys yliopiston kanssa, ei tietysti välttämättä edellytä sitä, että ammattikorkeakoulu on samalla paikkakunnalla, mutta toki se usein käytännössä edesauttaa sitä asiaa.

Ed. Aula nosti esille monia hyvin isoja periaatteellisia kysymyksiä siitä, mikä meidän koulutusjärjestelmässämme jatkossa tulee olemaan opistoasteen taso. Hallituksen esitys on lähtenyt siitä, että se jää nähtäväksi sitä kautta, miten ammatillisen koulutuksen tasoa yleensä Suomessa kyetään nostamaan. Kyllä itse asiassa tämä on ainoa semmoinen malli, jolla myös kyetään pitämään huoli siitä, että todellakin tason ja laadun kriteereistä tiukasti pidetään kiinni. Jos tehtäisiin ratkaisu, jossa todettaisiin, että esimerkiksi viiden vuoden kuluessa kaikki opistoasteen koulutus siirtyy ammattikorkeakouluihin, niin silloin tämä ed. Aittoniemen esiin tuoma vaara olisi kyllä enemmän kuin suuri.

Ammatillisen korkea-asteen osalta meidän koulutusjärjestelmässämme, joka on siis sen kaltainen koulutusaste, jota tänä päivänä jo kansainvälisesti arvioidaan ammattikorkeakoulutasoisesti monesti, tässä ensimmäisessä vakinaistamisvaiheessa on kyllä tarkoitus selkeyttää ammatillisen korkea-asteen asemaa meidän koulutusjärjestelmässämme ja sitä, miten sen

suhde ammattikorkeakouluun pysyvästi määritellään.

Arvoisa puhemies! Myös omalta osaltani haluan todeta sen, että uskon, että tämä on merkittävin Suomen koulutusjärjestelmää ja koulutusrakennetta uudistava tekijä tällä vuosikymmenellä. Kun ollaan luomassa jotain kokonaan uutta osaksi entistä järjestelmää, on selvää, että varmasti, kun tässä prosessissa edetään, tulee tarvetta miettiä tiettyjä ratkaisuja uudestaan. Kuitenkin tämä lakiesitys siinä muodossa, kuin valiokunta on sen hyväksynyt, on mielestäni paras mahdollinen, joka näissä olosuhteissa tässä vaiheessa prosessia on mahdollista saada aikaan.

Ed. Gustafsson: Arvoisa puhemies! Olen erittäin iloinen ja tyytyväinen siitä, että ministeri Heinonen hyvin uskottavasti rajasi sopimuskoulutuspykälän juuri niin ahtaasti ja kapeasti, kuin se mielestäni pitääkin nähdä.

Ymmärrän myöskin ministerin ajatuksenjuoksun sillä tavalla, että juuri tämä valittu institutionaalinen toimintalinja on se peruslinja, jolla edistetään kaikkein parhaiten ammatillisen koulutuksen ylläpitojärjestelmän yhtenäistämistä. Haluan myöskin vielä korostaa sitä, että tämä lain tarjoama ylläpitomalli on tavattoman joustava ja moderni. Sehän yllätti itse asiassa ed. Ukkolankin, että yksityinen on täysin mahdollinen. Se ei ole mikään häpeä todeta, että ed. Ukkola ei sitä ollut selvittänyt itselleen.

Toinen asia, josta olin tavattoman tyytyväinen, on se, kun ministeri näki asian juuri sillä tavalla, että totta kai yliopistolaitos on rikkaus ja voimavara myös ammattikorkeakoululle ja yhteistyö ja vuorovaikutus on itsestäänselvää. Itse asiassa sivistysvaliokunnan mietinnössä tätä puolta olisi ehkä pitänyt vahvemminkin korostaa. Jokin aika sitten oli sellainen vaihe menossa, että jotenkin ammattikorkeakoulut ja kokeiluhankkeetkin pikemminkin pyrkivät näkemään oman roolinsa siitä irrallisena. Nyt on ehkä kypsytty siihen, että työnjako pitää olla kristallinkirkas, mutta yhteistyö muutoin on tärkeää.

Ed. Urpilainen: Arvoisa puhemies! On erittäin myönteistä, että ministeri Heinonen on seuraamassa eduskunnan keskustelua. Moni muu tämän hallituksen ministeri voisi ottaa oppia hänen käyttäytymisestään.

Haluan puuttua puheenvuorossani vain erääseen asiaan, joka mielestäni on hyvin olennainen, kun nyt vakinaistetaan kokeiltavina olevia ammattikorkeakouluja. Peruste, jonka minusta pitäisi olla päällimmäinen, kun lähdetään vakinaistamaan, on se, minkälainen koulutustarve on alueella. Maassamme on valitettavasti hyvinkin suuria eroja siinä, minkälainen on kansan koulutustaso. On alueita, joilla todella kipeästi tarvitaan tämän kaltaista uutta mahdollisuutta, mitä ammattikorkeakoulu tulisi tarjoamaan. On alueita, joilla todella ei ole tällä hetkellä omaa tiedekorkeakoulua. On syytä uskoa, että näillä taloudellisilla rahkeilla uusia tiedekorkeakouluja ei myöskään tulla perustamaan.

Näin ollen oikeastaan ammattikorkeakoulu on ainoa todellinen mahdollisuus lyhyellä aikataululla yrittää kansalaisten sivistys- ja koulutustasoa nostaa. Eräs tällainen alue- tai maakunta on Keski-Pohjanmaa, missä kokeilu on tällä hetkellä meneillään. Toivon, että todella koulutuksen tarve nousee hyvin vahvaksi, etten sanoisi, määrääväksi tekijäksi, kun hallitus tulee tämän kevään aikana nämä kokeilut vakinaistamaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 22.

Täysistunto lopetetaan kello 21.42.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen